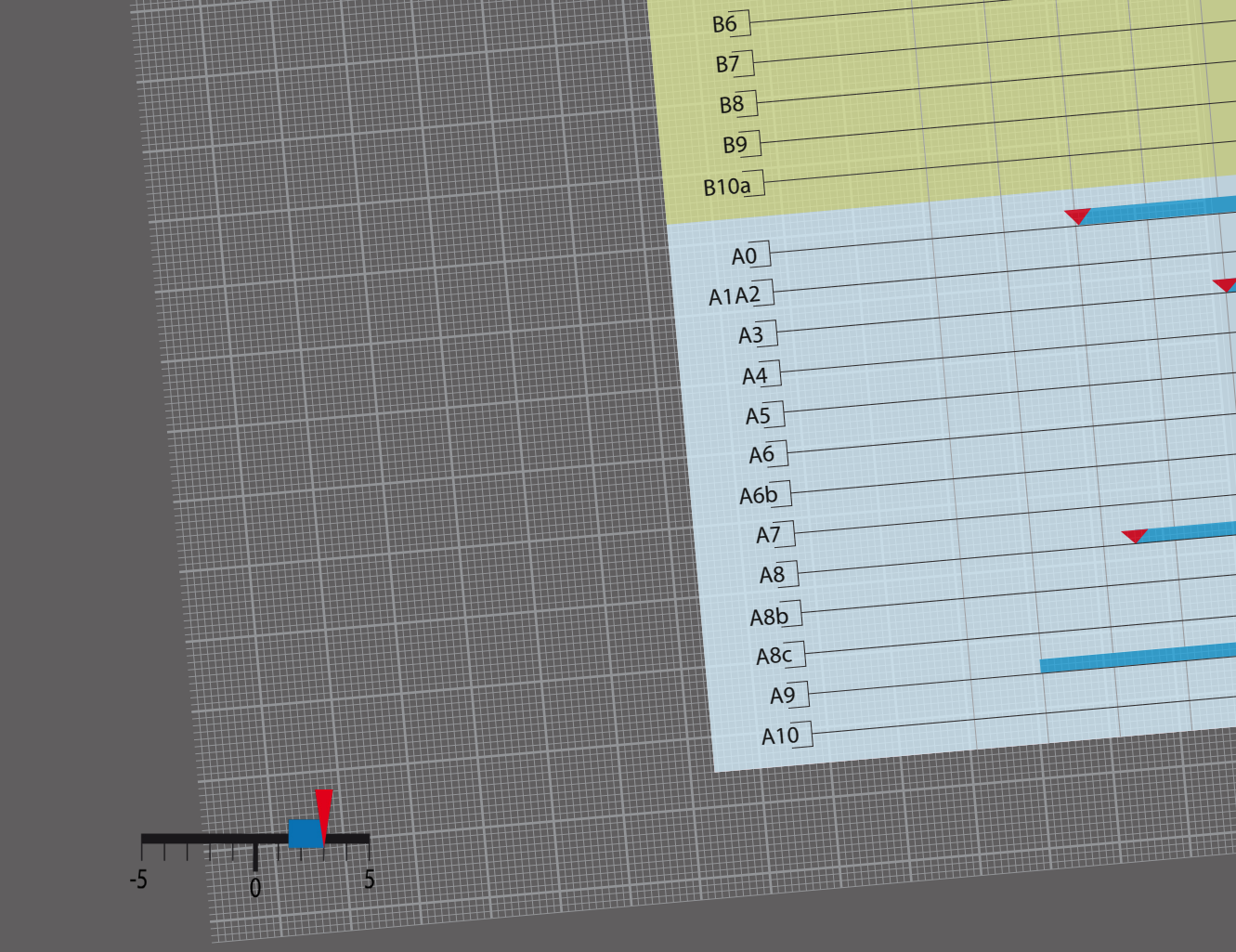

Szellemivagyon-értékelés

a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában

Szellemi Tulajdon
Nemzeti Hivatala
2013

SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉS
A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALÁBAN

SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉS A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALÁBAN

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
Budapest, 2013

Írta:
Káldos Péter

Fordította:
Mészáros Eleonóra

Lektorálta:
Simon Dorottya

Szerkesztette:
Bana Zsuzsanna

Garfikai terv:
Plette Péter

A kézirat lezárásának dátuma:
2012. november

© Kiadta a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
Felelős kiadó: dr. Bendzsel Miklós
Budapest, 2013

SZTNH – 2013.010

ISBN 978-963-08-6643-9

Tartalom

1. A szellemivagyon-értékelés gyakorlati áttekintése 1

1.1. Bevezetés. 1
1.2. A tanulmány célja 2
1.3. A szellemi vagyon meghatározása 2
1.4. Több szellemivagyon-elem összessége és az immateriális javak 3
1.5. A szellemi vagyon értéke 3
1.6. Miért értékeljük a szellemi vagyont? 4
1.7. A szellemi vagyon értékelése 5
1.8. Szellemivagyon-értékelés a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában 5
1.9. A szellemivagyon-értékelési pilotprojekt 6

2. A megfelelő szellemivagyon-értékelési módszer kiválasztása és az értékelési modell felépítése 7

2.1. A megfelelő szellemivagyon-értékelési módszer kiválasztása. 7
2.2. A módszerek ötvözése 7
2.3. A módszerek összetettségi szintje és minősége 8
2.4. A szellemivagyon-értékelési módszer és az összetettségi szint kiválasztásának tényezői 9
2.4.1. Az értékelés időpontja 9
2.4.2. A szellemi vagyon, a szellemitulajdon-jogok és a kapcsolódó immateriális javak meghatározása 9
2.4.3. Az értékelés célja 9
2.4.4. Az ügyfél (az értékelés kedvezményezettje) 10
2.4.5. Az értékelő 11
2.4.6. Az értékelés célközönségének meghatározása 11
2.4.7. Az értékeléshez szükséges adatok elérhetősége és megbízhatósága . . 11
2.4.8. Az értékelés számára rendelkezésre álló erőforrások (emberi, pénzügyi erőforrás, időráfordítás) 11

2.5. Az értékelési modell FElépítése 12
2.5.1. Az alkalmazási terület(ek) és a végfelhasználói piac(ok) meghatározása 12
2.5.2. A hasznosítási útvonal meghatározása 13
2.5.3. A szellemi vagyon fejlesztési és a hasznosítási időtartamának meghatározása 13

3. Az SZTNH által alkalmazott „értékvezérlők elemzése" módszer 15

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában alkalmazott szellemivagyon-értékelési módszerek 15
3.1. Kvalitatív szellemivagyon-értékelés: az „értékvezérlők elemzése" módszer 15
3.1.1. Hogyan határozza meg az „értékvezérlők elemzése" módszer a szellemi vagyon értékét? 16
3.1.1.1. TECHNOLÓGIAI és FEJLESZTÉSI tényezők 17
3.1.1.2. SZELLEMITULAJDON-VÉDELMI és JOGÉRVÉNYESÍTÉSI tényezők 17
3.1.1.3. JOGI tényezők 17
3.1.1.4. Az EMBERI ERŐFORRÁSSAL és a MENEDZSMENTTEL összefüggő tényezők 17
3.1.1.5. PÉNZÜGYI tényezők 17
3.1.1.6. A VÉGFELHASZNÁLÓI PIACRA vonatkozó tényezők . . . 17
3.2. Útmutató az „értékvezérlők elemzése" módszer alkalmazásához 18
3.3. Az „értékvezérlők elemzése" módszer eredménye 18
3.3.1. Tényezőnkénti elemzés 18
3.3.2. A bizonytalanságokat és lehetőségeket tartalmazó mátrix 20
3.3.3. A bizonytalanságokat és lehetőségeket mutató profil 20
3.4. Mikor használjuk az „értékvezérlők elemzése" módszert? 20
3.4.1. A szellemi vagyon kezelése/döntéshozatal 20
3.4.2. Kommunikáció 20
3.4.3. Értékteremtés 22
3.5. A módszerek kombinálása 22
3.6. Az összetettség szintje 22

4. Az SZTNH-nál alkalmazott „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere 24

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában alkalmazott szellemivagyon-értékelési módszerek 24
4.1. Kvantitatív szellemivagyon-értékelés: „Cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszer 24
4.1.1. Hogyan határozza meg a „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere a szellemi vagyon értékét? 25
4.2. A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszeréhez szükséges adatok 25
4.2.1. A szellemi vagyon hasznos élettartamából hátralevő idő 25

4.2.2. A szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett bevételek és ezek ütemezése . . . 26
4.2.2.1. A szellemi vagyon tulajdonosának a közvetlen hasznosításból származó bevétele . . . 26
4.2.2.2. A szellemi vagyon tulajdonosának licenciadíjakból származó bevételei . . . 27
4.2.3. A szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett költségek és ezek ütemezése . . . 27
4.2.4. A diszkontráta . . . 29
4.2.5. A diszkontráta meghatározása . . . 29
4.3. Útmutató a „Cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszeréhez . . . 31
4.4. A „Cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" eredménye . . . 32
4.4.1. Periodikus cash flow-előrejelzés . . . 34
4.4.2. A cash flow-előrejelzés periodikus jelenértéke . . . 34
4.4.3. A szellemi vagyon nettó jelenértéke . . . 34
4.5. Mikor használják a „Cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszert? . . . 35
4.5.1. A szellemi vagyon kezelése/döntéshozatal . . . 35
4.5.2. Tranzakciók . . . 35
4.5.3. Vállalatértékelés . . . 35
4.5.4. Finanszírozás és tőkebevonás . . . 36
4.5.5. Kommunikáció . . . 36
4.6. Módszerek kombinálása . . . 36
4.7. Összetettségi szintek . . . 37

5. Szellemivagyon-értékelési esettanulmány: Mikroszkópos mérőrendszer, valamint eljárás annak alkalmazására . . . 38

5.1. Bevezetés . . . 38
5.2. Az esettanulmány korlátai . . . 38
5.3. A legmegfelelőbb szellemivagyon-értékelési módszerek kiválasztása . . . 38
5.3.1. Az értékelés dátuma . . . 38
5.3.2. A szellemi vagyon, a szellemitulajdon-jogok és a kapcsolódó immateriális javak meghatározása . . . 39
5.3.3. Az értékelés célja . . . 40
5.3.3.1. Döntéshozatal (belső menedzsmentdöntések) . . . 40
5.3.3.2. A szellemi vagyon licenciába adása . . . 40
5.3.3.3. Kommunikáció . . . 40
5.3.3.4. Értékteremtés . . . 40
5.3.4. Az ügyfél (az értékelés haszonélvezője) . . . 40
5.3.5. Az értékelő . . . 40
5.3.6. Az értékelés célközönségének meghatározása . . . 41
5.3.7. Az értékelés során felhasznált információk elérhetősége és hitelessége . . . 41
5.3.8. Az értékelés rendelkezésére álló erőforrások (emberi és pénzügyi erőforrások, időkeret) . . . 41
5.4. Az értékelési modell felépítése . . . 41

5.4.1. Az alkalmazási terület(ek) és a végfelhasználói piac(ok) meghatározása . . . 41
5.4.2. A hasznosítási útvonal meghatározása . . . 42
5.4.3. A szellemi vagyon fejlesztési és hasznosítási időtávjának meghatározása . . . 43
5.5. Az alkalmazott értékelési módszerek és a kiválasztott összetettségi szint . 43
5.6. Az „értékvezérlők elemzése" módszer . . . 44
5.6.1. A technológia értékét vezérlő tényezők elemzése . . . 44
5.6.2. A bizonytalanságokat és lehetőségeket tartalmazó mátrix . . . 46
5.6.3. A „bizonytalanság és lehetőség" profil . . . 48
5.6.3.1. TECHNOLÓGIAI és FEJLESZTÉSI tényezők (10 tényező) . 48
5.6.3.2. SZELLEMITULAJDON-VÉDELMI, JOGI és JOGÉRVÉNYESÍTÉSI tényezők (13 tényező) . . . 48
5.6.3.3. MENEDZSMENTTEL és HUMÁNERŐFORRÁSSAL kapcsolatos tényezők (11 tényező) . . . 49
5.6.3.4. PÉNZÜGYI tényezők (4 tényező) . . . 50
5.6.3.5. A VÉGFELHASZNÁLÓI PIACRA vonatkozó tényezők (10 tényező) . . . 50
5.7. A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszer eredményei . . . 51
5.7.1. A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszeréhez szükséges adatok . . . 51
5.7.1.1. A szellemi vagyon hasznos élettartama . . . 51
5.7.1.2. A szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett bevételek és ezek ütemezése . . . 51
5.7.1.3. A szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett költségek és azok időzítése . . . 52
5.7.1.4. A diszkontráta . . . 52
5.7.2. A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszer eredményei . . 53
5.7.2.2. A cash flow-előrejelzés periodikus jelenértéke . . . 54
5.7.2.3. A szellemi vagyon nettó jelenértéke . . . 54
5.8. Hogyan teljesültek a szellemivagyon-értékelés céljai? . . . 54
5.8.1.1. Döntéshozatal (belső menedzsmentdöntések) . . . 54
5.8.1.2. Licencia / szellemi vagyon értékesítése . . . 54
5.8.1.3. Kommunikáció . . . 55
5.8.1.4. Értékteremtés . . . 55

6. Szellemivagyon-értékelési kérdések és tapasztalatok . . . 57

6.1. Gyakorlati szellemivagyon-értékelési kérdések és akadályok . . . 57
6.1.1. Az adatok elérhetősége és megbízhatósága . . . 57
6.1.2. Lehetséges megoldások . . . 58
6.1.2.1. Munkacsoport felállítása a szellemi vagyon értékelésére . . . 58
6.1.2.2. Egyszerűsített, alacsonyabb összetettségi szintű módszerek alkalmazása . . . 58

6.2. Az értékeléshez rendelkezésre álló erőforrások (emberi, pénzügyi erőforrás, időráfordítás) 58
6.2.1. Lehetséges megoldások 59
6.2.1.1. Egyszerűsített, alacsonyabb összetettségi szintű módszerek 59
6.3. Az értékelő. 59
6.3.1. Lehetséges megoldások 59
6.3.1.1. Egyszerűsített és alacsonyabb összetettségi szintű módszerek 59
6.3.1.2. A részletes szellemivagyon-értékelések költségének és időszükségletének csökkentése 59
6.4. Összefoglalás 60
6.4.1. Az „értékvezérlők elemzése” módszer összefoglalása 60
6.4.2. A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás” módszer összefoglalása 60
Irodalomjegyzék 61
Források. 62

1. A szellemivagyon-értékelés gyakorlati áttekintése

1.1. BEVEZETÉS

Tudatos és megfelelő menedzsment mellett a szellemi vagyon birtoklása és hasznosítása gazdasági előnyöket generálhat. Ennek maximalizálása érdekében a szellemi vagyont önálló eszközként kell kezelni, biztosítva ezáltal, hogy saját jogon bevételt hozzon létre.

Ahogy nő a szellemi vagyon hozzájárulása a vállalat értékéhez, úgy válik egyre szükségesebbé a szellemivagyon-elemek módszeres azonosítása, értékelése és elemzése. Ez megvalósulhat az egyes (immateriális) eszközök kategorizálása, pontozásos értékelése révén és/vagy az elemek kvantitatív értékének meghatározása útján.

Jelen tanulmány célja a szellemi vagyon értékelésének és elemzésének bemutatása a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) által használt két szellemivagyon-értékelési módszer segítségével. A gyakorlati alkalmazással kapcsolatos ismereteink a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) kutatóintézeteivel partnerségben elvégzett szellemivagyon-értékelési mintaprojekt keretében nyert tapasztalatokon alapulnak.

Jelen rész (1. fejezet) a szellemi vagyon értékelésének jelentőségéről nyújt általános háttérismereteket.

A 2. fejezet azokat az alapvető szempontokat taglalja, amelyeket figyelembe kell venni az adott körülményeknek leginkább megfelelő szellemivagyon-értékelési módszer kialakítása során.

A 3. fejezet bemutatja az SZTNH „értékvezérlők elemzése" módszerét.

A 4. fejezet az SZTNH „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszerét ismerteti.

Az 5. fejezet egy esettanulmányt mutat be, amelyben egy mikroszkópos mérőrendszeren alapuló technológia értékelését ismerhetjük meg.

A kiadvány az SZTNH megállapításait és tapasztalatait tartalmazó 6. fejezettel zárul.

1.2. A TANULMÁNY CÉLJA

Jelen tanulmány célja a szellemivagyon-értékeléssel és az értékelési módszerekkel összefüggő tudatosság növelése a technológiatranszfer- és a technológiahasznosítási folyamatokban. További cél a kutató-fejlesztők, a szellemi vagyonnal rendelkező (jog)tulajdonosok, valamint a szellemi vagyonnal összefüggő szolgáltatásokat nyújtó szakemberek tudatosságának növelése, illetve az értékteremtésen alapuló gondolkodásmód ösztönzése. A tanulmány elsősorban olyan olvasóknak készült, akik megfelelő alapismeretekkel rendelkeznek a szellemitulajdon-védelem, a technológiatranszfer és az értékeléssel összefüggő alapfogalmak terén.

A tanulmány középpontjában a technológiaalapú szellemi vagyon – különösen a szabadalmazott, illetve a nem szabadalmazott technológiák – értékelése áll. A „technológia", a „szellemi vagyon" és a „szellemivagyon-elem" kifejezés szinonimaként jelenik meg a publikációban.

Az értékelés alapját az adott technológiához szorosan kapcsolódó szellemivagyon-csomagja jelenti, amely magában foglalja a kiegészítő immateriális javakat is (pl. know-how, szoftverek). Ilyen esetekben a „szellemivagyon-csomag" vagy a „technológiai csomag" elnevezést használjuk.

1.3. A SZELLEMI VAGYON MEGHATÁROZÁSA

Az eszköz olyan erőforrás, amelyet egy gazdasági szereplő (pl. egy vállalat) felügyel egy múltbeli esemény (pl. megvétel vagy saját előállítás) következtében, és amelyből jövőbeni gazdasági haszon (pl. készpénz vagy más eszközök megszerzése, költségcsökkentés) várható.[1]

Az immateriális eszköz olyan eszköz, amely gazdasági tulajdonságai (hatásai) által testesül meg. Nincs anyagi (materiális) megnyilvánulása, de jogokat és gazdasági hasznot keletkeztet a tulajdonosának.[2]

A jogi értelemben vett immateriális eszközök a szellemi vagyon általános fogalma alá tartoznak, és bíróság előtt is védhető tulajdonjog kötődik hozzájuk.[3] Megkülönböztethetünk lajstromozással keletkező szellemitulajdon-védelmi formákat (iparjogvédelmi oltalmak), valamint nem lajstromozással keletkező jogokat (pl. szerzői jogi oltalom).

A szellemivagyon-elemek azonosíthatóak, elkülöníthetőek és átruházhatóak, valamint gazdasági élettartamuk van.

Míg az oltalom jogi szempontból kizárólagosságot keletkeztet (azaz mások kizárásának jogát biztosítja), addig annak gazdasági értelmezése a kizárólagos hasznosításon alapul (vagyis a szellemi vagyon hasznosítása feletti irányítási képességben rejlik).[4]

Fontos megjegyezni, hogy a szellemi vagyon alatt egy, a szellemitulajdon-védelem által

---

1 World Intellectual Property Organisation: IP Panorama, downloaded 2012.

2 International Valuation Standards Council: *International Valuation Standard 210,* 2011.

3 Wikipedia: Encyclopedia entry for "Intangible asset".

4 World Intellectual Property Organisation: IP Panorama, downloaded 2012.

védett innovatív megoldást értünk. Egy szabadalom értékelését a szabadalmi dokumentumban felsorolt igénypontok által körülhatárolt technológia (önmagában a technológia), valamint az ehhez kapcsolódó kizárólagosságot biztosító jog (önmagában a szabadalmi oltalom) értékelése jelenti.

A szellemi tulajdon témakörével kapcsolatos további hasznos információk forrásait az irodalomjegyzékben tüntettük fel.

1.4. TÖBB SZELLEMIVAGYON-ELEM ÖSSZESSÉGE ÉS AZ IMMATERIÁLIS JAVAK

A szellemivagyon-elem (pl. egy önálló technológia) ugyan azonosítható és elkülöníthető, ám a legtöbb esetben egyéb kiegészítő, támogató materiális és immateriális eszközök kapcsolódnak hozzá. Ezek a támogató elemek gyakran jelentősek a bevétel növelésének szempontjából is. Például a gyakorlatban egy szabadalmazott technológia gyakran kiegészül üzleti titkokkal, védett folyamatokkal és szerzői jogi védelem alatt álló szoftverrel. Ha ezeket egyenként vesszük számításba, akkor valamennyi értéket minden egyes elemnek tulajdoníthatunk. Azonban ezek együttes értéke általában magasabb, mint az egyes elemek különkülön vett értékeinek összessége.[5]

Valójában, amennyiben nincs valami különleges ok az ettől való eltérésre, a szellemivagyon-értékelés a bevételgeneráló eszközök összességének (csomagjának) értékelésére irányul az adott szellemivagyon-elemmel a középpontban.

1.5. A SZELLEMI VAGYON ÉRTÉKE

Ahhoz, hogy a szellemi vagyon értékkel bírjon, mérhető gazdasági hasznot kell generálnia a tulajdonosának, és/vagy növelnie kell más kapcsolódó eszközök értékét.

A szellemi vagyonnak termékben vagy technológiai folyamatban történő hasznosítása járulékos haszonnal járhat a megnövekedett bevétel és/vagy a költségek csökkentése által. Például egy fejlettebb hardver beépítése egy okostelefonba termékdifferenciálást idézhet elő, amely magasabb eladási árat eredményezhet, mint az adott hardver nélkül. Egy másik esetben a fejlettebb termelési eljárás csökkentheti az okostelefon előállítási árát. A profit mindkét esetben növekedni fog a szellemi vagyon hasznosítása révén.

Fontos megjegyezni, hogy a szellemi vagyon értéke lényegében olyan kapcsolódó jogokból (pl. szabadalom, védjegy, formatervezésiminta-oltalom) származik, amelyek képesek másokat kizárni a hasznosításból. A fejlettebb hardver csak „A" gyártó (a szellemi vagyon jogosultja) okostelefonjába kerülhet beépítésre. „B" gyártó nem használhatja azt saját okostelefonjaiban anélkül, hogy ne bitorolná „A" jogait. Ennek következtében „A" gyártó számára a szellemi vagyon gazdasági értékét a jogi védelem biztosítja. A szellemi vagyon értékének legfontosabb tényezőjét éppen másoknak a hasznosításból történő kizárása jelenti.

A szellemi vagyon hasznosításának mellőzése szintén gazdasági előnyökkel járhat a jogosult

[5] Anson, W.: Intellectual Property Valuation, Primer, 2004.

számára. Amennyiben egy oltalmazott szellemivagyon-elemet engedély nélkül hasznosítanak, akkor a jogosult számára történő kártérítésre kötelezhetik a jogosulatlan hasznosítót.

1.6. MIÉRT ÉRTÉKELJÜK A SZELLEMI VAGYONT?

A vállalati és a jogi környezet együtt olyan szintre fejlődött, ahol már az immateriális javak (köztük a szellemi vagyon) alapvetően határozzák meg a vállalatok, iparágak, illetve egész nemzetgazdaságok erősségeit és növekedési lehetőségeit.

Miután a szellemi vagyon meghatározó lehetőséget jelent a gazdasági haszonszerzésben, ezen eszközök tudatos és megfelelő menedzselése minden szinten elengedhetetlen. Ennek az értékorientált menedzsmentnek magában kell foglalnia a szellemivagyon-elemek módszeres azonosítását, értékelését és elemzését, vagyis a szellemivagyon-értékelést.

A szellemi vagyon értékelése sokféle okból és szempontból történhet. Előbbire lehet példa annak eldöntése, hogy tegyünk-e szabadalmi bejelentést, vagy használjuk-e a szellemi vagyont egy hitel fedezetéül. Utóbbi tekintetében nemcsak a szabadalmak jogosultjai, de a licenciavevő, a pénzügyi elemző és a kockázati tőkés is része lehet a szellemivagyon-értékelésnek. A szabadalmak pénzügyi értékelése különösen fontos, ha azokat a szabadalom jogosultja finanszírozási eszközként használja, illetve ha azokat pénzügyi intézmények vagy kockázati tőkések befektetési eszközként kezelik.[6]

Az alábbiakban felsorolunk néhány olyan helyzetet, amikor a szellemi vagyon értékelése szükségessé válhat:

- egy korai fázisú K+F eredményei üzleti lehetőségeinek becslése,
- K+F célú erőforrások felhasználásának és eredményeinek értékelése, valamint kutatási projektek kiemelése,
- döntéshozatal a szellemi vagyon fejlesztésébe és hasznosításába történő befektetésről,
- licenciaügylet beárazása vagy a szellemi vagyon értékesítése,
- egy vállalkozás vagy egy közös vállalat alapítása során a tőke megosztásának számszerűsítése, ha egy vagy több tag szellemivagyon-elemet apportál,
- szellemivagyon-eszköz értékének meghatározása, ha azt cash flow-alapú vagy eszközalapú hitelfinanszírozás fedezetéül használják,
- bitorlás esetén a gazdasági károk és veszteségek becslése,
- megalapozott pénzügyi döntéshozatal a szellemi vagyon fenntartásáról és piacosításáról,
- lehetséges M&A (fúziók és felvásárlások) -jelöltek értékelése,
- értékvezérlő eszközök azonosítása és kiemelése.

[6] Otsuyama, H.: Patent Valuation and Intellectual Assets Management in Samejima, M. (szerk): Patent Strategy Handbook, 2003.

1.7. A SZELLEMI VAGYON ÉRTÉKELÉSE

Az értékelés az a folyamat, amelynek során megbízhatóan meghatározzuk egy eszköz értékét bizonyos körülmények figyelembevételével.

A szellemi vagyon értékelésére számos módszer létezik, amelyek több-kevesebb közgazdasági elméletet használnak. A leggyakrabban alkalmazottt módszereket megközelítésük alapján a kvantitatív vagy a kvalitatív módszerek csoportjába sorolhatjuk.

A kvantitatív módszerek a szellemi vagyon pénzbeli értékét próbálják meghatározni; ezek magukban foglalják a költség-, piac- és jövedelemalapú megközelítéseket. Minden egyes megközelítésen belül számos különböző módszert fejlesztettek ki a specifikus körülményeknek megfelelően. Ezen módszerek eredményeként az adott szellemi vagyonra vonatkozó, pénzben kifejezett értéktartományt kapunk.

A kvalitatív módszerek egyfajta útmutatásul szolgálnak a szellemi vagyon értékére vonatkozóan azáltal, hogy kategorizálják vagy pontozásos módszerrel értékelik ezeket az eszközöket, illetve azokat a tényezőket, amelyek hatással lehetnek rájuk. Ebben az esetben is számos, különböző összetettségi szinttel rendelkező megközelítést használnak. A kvalitatív módszerekkel történő értékelés eredményeként leíró elemzést és/vagy a szellemi vagyonra vonatkozó pontszámot kapunk.

A szellemi vagyon értékelését jelentősen megnehezíti az a tény, hogy nem létezik két, az elemzés szempontjából egyforma eszköz. Ez abban az esetben is igaz, amikor a szellemi vagyon jogi védelem alatt áll (pl. szabadalom, védjegy). Az oltalom létrejöttének alapvető feltétele ugyanis, hogy a technológia új legyen. Ez jelentősen megnehezíti a más szellemivagyon-elemekkel történő, értékelési célú összevetést. Az újdonság kritériumából fakadóan a legtöbbet használt módszerek a szellemi vagyon jövőbeni állapotára, valamint a legfontosabb mérföldkövekre és stratégiai döntésekre vonatkozó feltételezéseken alapulnak. Tehát a legtöbb szellemivagyon-értékelés alapjául a szellemi vagyon hasznosítására vonatkozó jövőkép szolgál.

Jelenleg nem léteznek általánosan elfogadott módszerek a szellemi vagyon értékelésére vonatkozóan, mindazonáltal számos követendő szabvány került kialakításra.[7]

1.8. SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉS A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALÁBAN

A szellemivagyon-értékelési módszerek és az ehhez szükséges eszközök fejlesztése az SZTNH-ban az innovációt és a kreatív tevékenységeket, valamint az ezekből keletkező szellemivagyon-eszközök értékének becslését támogató célkitűzések közé illeszkedik.

A szellemivagyon-értékelés a szakemberek egyre növekvő csoportjának munkájában nyújt kiemelten fontos és hasznos segítséget. Idetartoznak az innovatív és a kreatív vállalkozások, a kutatóintézetek, a tanácsadók, a szabályozó- és adóhatóságok. Ezen csoportok különböző érdekeinek figyelembevételével az SZTNH és partnerei folyamatosan figyelemmel kísérik és

[7] Lásd DIN: DIN 77100:2011-05, Patent valuation – General principles of monetary patent valuation és International Valuation Standards Council: International Valuation Standard 210.

fejlesztik a szellemivagyon-értékelési technikákat a nemzetközi legjobb gyakorlatok adaptálásával. Az SZTNH aktívan támogatja az érintett gazdasági szereplőket a különböző, speciális jellemzőkkel bíró szellemivagyon-elemek értékelésének kivitelezésében.

1.9. A SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉSI PILOTPROJEKT

Felismerve a kutatóintézetekben keletkező szellemi vagyon értékelésének szükségességét, az SZTNH a Magyar Tudományos Akadémiával közösen pilotprojektet hozott létre.

A pilotprojekt célkitűzése szabadalmaztatható technológiák és szellemivagyon-elemek összetartozó csoportjának értékelése volt. A projekt konkrét célja egy olyan módszertan-készlet tesztelése volt, amely lehetővé teszi az egyes kutatóintézetek számára, hogy könnyebben és pontosabban értékelhessék saját szellemi vagyonukat. Másrészről célja volt az értékelés megbízhatóságának alátámasztása is.

2009 és 2012 között számos, az MTA kutatóintézetei által támogatott technológia került értékelésre. A következő esettanulmányban ezek közül mutatunk be egyet.

A projekt eredményeképpen előálló módszert kutatóintézetek, technológiatranszfer-irodák és a szellemi tulajdonnal foglalkozó szakemberek is használhatják.

Összefoglalva

Ahhoz, hogy egy szellemi vagyon értékkel bírjon, mérhető gazdasági hasznot kell generálnia a tulajdonosának, és/vagy növelnie kell más kapcsolódó eszközök értékét.
Az értékelés az a folyamat, amelynek során megbízhatóan meghatározzuk egy eszköz értékét a speciális körülmények figyelembevételével.
A szellemivagyon-értékelés a szakemberek egyre növekvő csoportjának munkájában nyújt kiemelten fontos és hasznos segítséget. Idetartoznak az innovatív és a kreatív vállalkozások, a kutatóintézetek, az akadémiák, a tanácsadók, a szabályozó- és adóhatóságok.
Jelenleg nem léteznek általánosan elfogadott módszerek a szellemi vagyon értékelésére vonatkozóan, mindazonáltal számos követendő szabvány került kialakításra.
A különböző érdekek figyelembevételével az SZTNH és partnerei folyamatosan figyelemmel kísérik és fejlesztik a szellemivagyon-értékelési technikákat a nemzetközi legjobb gyakorlatok adaptálásával. Az SZTNH aktívan támogatja az érintett gazdasági szereplőket a különböző, speciális jellemzőkkel bíró szellemivagyon-elemek értékelésének kivitelezésében.

További információk:
Káldos Péter, közgazdasági elemző
Hipavilon Magyar Szellemi Tulajdon Ügynökség Nonprofit Kft.
E-mail: peter.kaldos@hipavilon.hu

2. A megfelelő szellemivagyon-értékelési módszer kiválasztása és az értékelési modell felépítése

2.1. A MEGFELELŐ SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉSI MÓDSZER KIVÁLASZTÁSA

A szellemi vagyon értékelése során az első lépés a megfelelő módszer(ek) kiválasztása. A kiválasztást a szellemi vagyon jellegzetességei, a hasznosítási környezet, valamint az határozza meg, hogy milyen típusú számszerűsített eredményekre van szükség (lásd 2.4. A szellemivagyon-értékelési módszer és az összetettségi szint kiválasztásának tényezői).

Számos szellemivagyon-értékelési módszer létezik, és nincs általánosan elfogadott, legjobb gyakorlat. Figyelembe véve, hogy minden értékelés speciálisan tartalom- és környezetfüggő, az értékelőnek kell kiválasztania a leginkább megfelelő módszer(eke)t, és adaptálnia a sajátos körülményekhez.

A különböző módszerekről szóló további információk az irodalomjegyzékben felsorolt szellemivagyon-értékeléssel kapcsolatos publikációkban találhatók.

2.2. A MÓDSZEREK ÖTVÖZÉSE

Az értékelés megbízhatóságának növelése érdekében a szellemi vagyont legalább két független módszer segítségével érdemes értékelni. Az így kapott eredmények hitelesebb következtetésekre vezetnek, valamint segítenek áthidalni az információk elérhetőségének és pontosságának problémáját.

- A költség- és a jövedelemalapú módszerek ötvözése olyan értéktartományt eredményez, amely jó alapot szolgáltathat a licenciatárgyalások során.
- Amennyiben két független jövedelemalapú módszer hasonló eredményre vezet, az azt bizonyítja, hogy az értékelés megbízható.
- Egy piac- és egy jövedelemalapú módszer ötvözése az értéket különböző nézőpontok alapján határozza meg.

- A kvalitatív és kvantitatív módszerek kombinációja részletes betekintést nyújt a szellemi vagyon értékének felépítésébe, ami hasznos lehet a döntéshozatal során.

2.3. A MÓDSZEREK ÖSSZETETTSÉGI SZINTJE ÉS MINŐSÉGE

Az értékelőnek a megfelelő értékelési módszer(ek) kiválasztása után el kell döntenie, hogy ezt/ezeket milyen összetettségi szinten kívánja használni. A módszer összetettségi szintje kulcstényező, hiszen befolyással van a keletkező eredmények minőségére.

Az értékelési módszer összetettsége a következőktől függ:

- milyen minőségű és típusú eredményekre van szükség az értékelés céljának eléréséhez,
- a bemeneti adatok elérhetősége és megbízhatósága,
- az értékelés számára rendelkezésre álló erőforrások (emberi, pénzügyi erőforrás, időráfordítás).

1. ábra: A szellemivagyon-értékelés összetettségi szintjei

	Alap összetettségi szint (egyszerűsített verzió)	Magas összetettségi szint
Értékelő	Az értékelő lehet a szellemi vagyon tulajdonosa, nem szükséges, hogy szellemivagyon-értékelési szakember legyen	Az értékelőnek független, külső szakembernek kell lennie
Az adatok elérhetősége és megbízhatósága	Feltételezések és (múltbéli számok alapján) becsült adatok alkalmazhatók, ha megbízható adatok nem állnak rendelkezésre	Megbízható és ellenőrizhető forrásból származó, magas minőségű bemeneti adatokra van szükség
A szükséges emberi erőforrás	Az adatok származhatnak a szervezeten belülről	Az adatok biztosítása érdekében elengedhetetlen a megfelelő szakértelemmel rendelkező munkacsoport
A szükséges pénzügyi forrás (az értékelés költsége)	Alacsony (mivel nincsenek szigorú megkötések az adatokkal kapcsolatban)	Magas szint
A szükséges időráfordítás	Alacsony (rövid időn belül elvégezhető)	Magas (adatgyűjtést és elemzést igényel)
A várt eredmények minősége	Alap minőségű	Magas minőségű

A szellemivagyon-értékelés eredményeinek minősége az adatok elérhetőségétől és megbízhatóságától függ. Az információk minőségét döntően az értékeléshez rendelt (erő)források befolyásolják. Ezért folyamatosan fenn kell tartani az egyensúlyt a legpontosabb eredmények iránti igény és a rendelkezésre álló erőforrások között.

Az ügyfelek a legtöbb esetben előnyben részesítik azokat az alapszintű értékeléseket, amelyek a már rendelkezésére álló információkat feldolgozó, egyszerűsített módszerek segítségével jönnek létre. Abban az esetben ha magasabb minőségű eredmények szükségesek, magasabb összetettségi szintű módszerek használandók.

A kevésbé átfogó értékelések vonzóbbnak tűnhetnek például a nagy szellemivagyon-

portfóliók esetében, illetve ha egy meghatározott időközönként szükséges a szellemi vagyon értékének figyelemmel kísérése. Másrészről a szellemi vagyonnak a licenciaügylet miatti, speciális célú értékelése magasabb szintű, kvantitatív elemzést követel meg, amely vásárolt piaci információkat alkalmazhat külső tanácsadó bevonásával.

Az eltérő összetettségi szintekkel rendelkező értékelési módszerek használata (az értékelés céljának tiszteletben tartása mellett) biztosítja a rendelkezésre álló erőforrások legjobb hasznosítását.

2.4. A SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉSI MÓDSZER ÉS AZ ÖSSZETETTSÉGI SZINT KIVÁLASZTÁSÁNAK TÉNYEZŐI

Az értékelés számára megfelelő módszer(ek) kiválasztásához és az egyes módszerek összetettségi szintjének megállapításához a következőkben felsorolt tényezőket kell figyelembe venni.

2.4.1. Az értékelés időpontja

Az értékelést egy minden résztvevő által elfogadott időpontra vonatkozóan kell elvégezni. A dátum meghatározása különösen fontos, mivel egyértelmű viszonyítási pontot jelöl ki az értékelés során számításba vett adatok szempontjából.

2.4.2. A szellemi vagyon, a szellemitulajdon-jogok és a kapcsolódó immateriális javak meghatározása

Az értékelendő szellemi vagyont el kell különíteni minden más materiális és immateriális eszköztől. A szellemi vagyon részletes meghatározását minden résztvevőnek el kell fogadnia.

Amennyiben vannak olyan kiegészítő eszközök, amelyek támogatják a szellemi vagyon jövedelemtermelő képességét (pl. know-how, szoftver), ezeket is pontosan meg kell határozni. Ha a támogató immateriális eszközöket együtt értékeljük a szellemi vagyonnal, egy szellemivagyon-csomag értékeléséről beszélhetünk.

A szellemivagyon-csomag összetétele hatással van az alkalmazott módszerek kiválasztására, hiszen a különböző szellemivagyon-eszközök eltérő módon járulnak hozzá az értékteremtéshez.

2.4.3. Az értékelés célja

Az értékelés minden esetben speciális célokat teljesít. A kapott eredmények rendszerint a szellemi vagyonhoz kötődő feladatok sikeresebb végrehajtásához szolgáltatnak információt, támogatják a szellemi vagyonnal kapcsolatos döntéshozatalt, illetve az eszköz jelentőségének kommunikálását.

Az értékelés különböző célok miatt lehet szükséges, például:[8]

- szellemivagyon-kezelés (pl. döntéshozatal a fejlesztési irányokról, oltalmazási stratégiákról, hasznosítási utakról),
- szellemivagyon-ügyletek (szellemi vagyon vásárlása vagy értékesítése, a hasznosítási jogok átruházása vagy licenciába adása),
- a vállalatértékelés részét képezi (pl. olyan egyesülés, üzletrész vagy vállalat értékesítése, ahol a szellemi vagyon meghatározó szerepet játszik),
- bírósági eljárások (pl. a bitorlásból származó károk kiszámításakor),
- pénzügyi jelentések (pl. könyvelési célok),
- finanszírozás és tőkebevonás (pl. a szellemi vagyon hitelfedezetként történő felhasználása),
- kommunikáció (pl. a szellemi vagyon jelentőségének kommunikálása a leendő partnerek felé),
- értékteremtés (pl. a szellemi vagyon értékének növelése a hasznosítás kockázatainak csökkentése által).

Az értékelési módszert úgy kell kiválasztani, hogy az az értékelési céloknak megfelelő eredményeket szolgáltasson. Például a vezetői döntéshozatalhoz feltételezhetően nem csak pénzbeli eredményekre van szükség, ezért egy kvalitatív módszer lesz megfelelő. Ezzel szemben egy licenciaügylet megkötése inkább pénzügyi szempontú értékelést követel, így egy kvantitatív módszerre lesz szükség.

Az értékelés céljának meghatározása segít az irányadó értékek és előtételek felállításában.[9] Az irányadó értékeket az határozza meg, akinek az oldalán az érték keletkezik. Az általában használt irányadó értékek magukban foglalják a valós és a piaci értéket. Az előtételek az értékelés során alkalmazható, a legvalószínűbb tranzakciós körülményekkel kapcsolatos feltevések. Az előtételek közé tartoznak a hasznosítási és a kereskedelmi értékek (önkéntes és kényszerű értékesítés). A választott értékelési előtételek a szellemi vagyon legnagyobb értékét és legjobb hasznosítási módját tükrözik.

2.4.4. Az ügyfél (az értékelés kedvezményezettje)

Az ügyfél és környezete befolyásolja az értékelés során felhasznált adatok minőségét és a rendelkezésre álló forrásokat. Ha az ügyfél a szellemi vagyon tulajdonosa, akkor az értékelés az elfogultság miatt torzított eredményekre vezethet, és ezt figyelembe kell venni a módszerek kiválasztása során.

---

[8] Forrás: International Valuation Standards Council: International Valuation Standard 210, 2011.

[9] A szellemivagyon-értékelés során alkalmazott irányadó értékekkel és az előtételekkel kapcsolatban lásd: Reilly, R.: Intellectual Property Valuation Considerations, 2012.

2.4.5. Az értékelő

A szellemivagyon-értékelés elvégezhető a tulajdonos szervezetén belül vagy külső értékelő által. A külső szakértő alkalmazása függetlenebb eredményekre vezet, ami egyben értékelési követelmény lehet (lásd 2.4.3.: Az értékelés célja). A „házon belüli" értékelés ugyan részrehajló eredményeket adhat, azonban kisebb az erőforrásigénye (lásd 2.4.8.: Az értékelés számára rendelkezésre álló erőforrások).

A választott módszer(ek) és az összetettségi szint tükrözi az értékelő szakértelmét a) az alkalmazott értékelési módszertan és b) a kérdéses szellemi vagyon technológiai területét illetően.

2.4.6. Az értékelés célközönségének meghatározása

A választott értékelési módszer és az értékelés eredményei tükrözi a célközönség információs szükségletét, szaktudását és tapasztalatát. Más típusú értékelési módszerekre és eredményekre van szükség, ha a célközönség a belső menedzsment vagy egy lehetséges licenciapartner.

2.4.7. Az értékeléshez szükséges adatok elérhetősége és megbízhatósága

Az alkalmazni kívánt módszer(ek) kiválasztása során a legfontosabb szempont a releváns és megbízható adatok elérhetősége és megbízhatósága. Lehetetlen elvégezni egy olyan értékelést, ahol például nem állnak rendelkezésre a vonatkozó fejlesztési és piaci adatok.

Ha az ügyfél a szellemi vagyon tulajdonosa, akkor az értékelő számíthat a fejlesztőcsapat, a vezetőség és a közvetítők támogatására az adatok rendelkezésre bocsátásának szempontjából. Amennyiben az ügyfél nem birtokolja a szellemi vagyont, illetve nincs hasznosítási joga, akkor a szükséges információk megszerzése körülményes vagy költséges lehet.

A módszer(ek) és azok összetettségi szintjének megválasztása tükrözi az értékeléshez szükséges adatok hozzáférhetőségét, valamint megszerzésének költségét.

2.4.8. Az értékelés számára rendelkezésre álló erőforrások (emberi, pénzügyi erőforrás, időráfordítás)

Az értékelés számára rendelkezésre álló időkeret, valamint az emberi és pénzügyi erőforrások szintén jelentősen befolyásolják az alkalmazott módszer(ek) kiválasztását. Folyamatos egyensúlyt kell fenntartani a legpontosabb eredmények iránti igény és a rendelkezésre álló erőforrások között.

Egy magas összetettségi szintű értékelés esetén különböző területek szakértői (tudományos, jogi, iparjogvédelmi, piaci) szolgáltathatnak adatokat. Egy ilyen átfogó elemzés elvégzéséhez a szükséges erőforrások meghatározóak lehetnek. Egy korlátozott erőforrásokkal elvégzett értékelés alacsonyabb minőségű eredményekre vezet.

Összefoglalva

A szellemivagyon-értékelés során az értékelőnek ki kell választania:

- a leginkább megfelelő módszert vagy módszerek kombinációját, amelyet alkalmazni fog, valamint
- az egyes módszerek összetettségi szintjét.

A módszer és az összetettségi szint kiválasztása alapvetően befolyásolja az értékelés kimenetelének a minőségét.

A választás érdekében az értékelőnek számos kulcstényezőt kell figyelembe vennie:

Az értékelés időpontja – mely időpontra vonatkozik az értékelés?

A szellemi vagyon, a szellemitulajdon-jogok és a kapcsolódó immateriális eszközök meghatározása – mi az értékelendő szellemi vagyon?

Az értékelés célja – miért értékeljük a szellemi vagyont?

Az ügyfél – ki szolgáltatja az adatokat az értékeléshez?

Az értékelő – ki végzi el az értékelést?

Az értékelés során alkalmazott információk elérhetősége és megbízhatósága – minden szükséges információ rendelkezésére áll az értékelő számára?

Az értékelés számára rendelkezésre álló erőforrások (emberi, pénzügyi erőforrás, időráfordítás) – milyen erőforráskorlátok állnak fenn az értékelés tekintetében?

2.5. AZ ÉRTÉKELÉSI MODELL FELÉPÍTÉSE

A szellemivagyon-értékelési folyamat kezdetén az értékelő (az ügyféllel együtt) felállítja az értékelési modellt. A modell tükrözi a szellemi vagyon egyedi hasznosítási forgatókönyvét, valamint bemutatja a bevételtermelés, a költségmegtakarítás és a profitgenerálás folyamatát.

A modell akkor a legegyszerűbb, ha a szellemi vagyon önálló termékbe vagy folyamatba kerül beépítésre, elkülönülő bevételekkel és költségekkel. A legtöbb esetben azonban a szellemi vagyon egy önálló terméknek vagy folyamatnak csupán egy kis részét képezi. Ennek következtében nélkülözhetetlen annak meghatározása, hogy a szellemi vagyon mennyiben járul hozzá a megkülönböztetőképességhez és a költségelőnyhöz.

2.5.1. Az alkalmazási terület(ek) és a végfelhasználói piac(ok) meghatározása

Az értékelési modell felállítása érdekében meg kell határozni a technológia lehetséges alkalmazási területeit és a végfelhasználói piacokat.

A szellemi vagyon értékelése alapesetben egy (a technológiára) jellemző alkalmazási terület és végfelhasználói piac tekintetében történhet. Mindemellett az eszköz értékelése alapulhat ettől eltérő, egyedi hasznosítási módon is. Abban az esetben, ha a szellemi vagyont még nem hasznosították, gyakran alkalmazzák az ún. „legjobb hasznosítás" koncepcióját: a szellemi vagyont olyan alkalmazási területeken és végfelhasználói piacokon értékelik, ahol az feltételezhetően a legmagasabb nyereséget generálja.

2.5.2. A hasznosítási útvonal meghatározása

A hasznosítási útvonal magában foglalhatja a szellemi vagyont alkalmazó termék vagy szolgáltatás fejlesztését, illetve a végfelhasználó számára történő értékesítését.[10] Ellenkező esetben a hasznosítási jogok licenciaügyletek láncolatán keresztül juthatnak el a tulajdonostól a közvetítőkön (spin-off vállalatok, gyártók) át a végfelhasználóig. Ilyenkor a tulajdonos a szellemi vagyonból származó bevételeket licenciadíjak (royalty) formájában tudja realizálni (lásd a 2. ábrát).

A követendő hasznosítási útvonalat az értékelés minden résztvevőjének el kell fogadnia, és annak az alkalmazott modell szerves részét kell képeznie.

2. ábra: Példa szabadalmaztatott technológia hasznosítási útvonalára

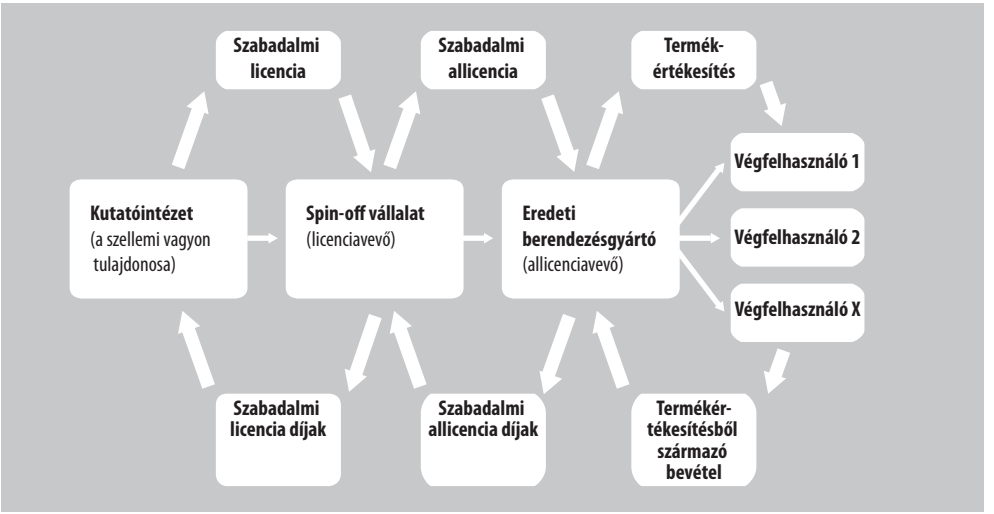

2.5.3. A szellemi vagyon fejlesztési és a hasznosítási időtartamának meghatározása

Meg kell határozni a technológia fejlesztéséhez és hasznosításához szükséges reális időszükségletet.

A 3. ábra egy technológiacsoporthoz kapcsolódó egyszerűsített példát mutat be, amelyben a szellemi vagyont magába foglaló termék gazdasági élettartama (az értékelés időpontját követő) 10 év. Az első két év tartalmazza a szellemi vagyon és a termék fejlesztését. A termék hasznosítása a 3. évben kezdődik és a 10. évig tart. Szabadalmi bejelentést a 2. év elején nyújtanak be.

A fejlesztés és hasznosítás időbeni ütemezésében az értékelésben részt vevő feleknek egyet kell érteniük.

[10] Megjegyzés: a tulajdonos stratégiájában az is szerepelhet, hogy nem hasznosítja a szellemi vagyont. Erre a forgatókönyvre is létezik alkalmazható modell.

3. ábra: Példa technológiafejlesztés és hasznosítás ütemezésére

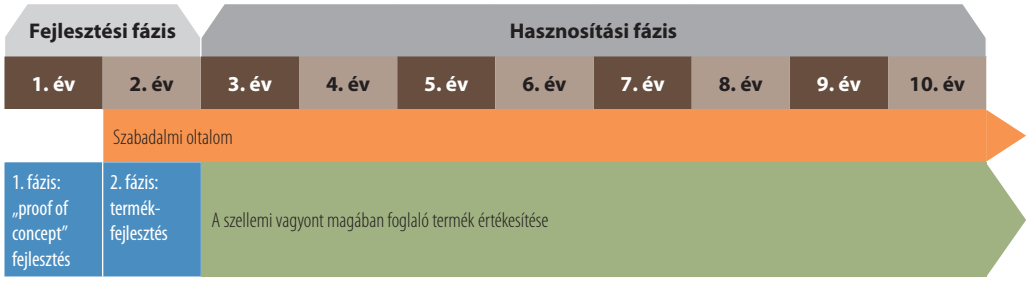

Összefoglalva

Az értékelőnek és az ügyfélnek az értékelés kezdete előtt meg kell állapodnia az alkalmazandó értékelési modellről.

Az értékelés a szellemi vagyon egyedi hasznosítási forgatókönyvét tükrözi. Magában foglalja az alkalmazási terület, a végfelhasználói piac, a hasznosítási út, valamint a szükséges időtartam meghatározását.

Az értékelési modell bemutatja a bevételtermelés, a költségmegtakarítás és profitgenerálás folyamatát.

3. Az SZTNH által alkalmazott „értékvezérlők elemzése” módszer

A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALÁBAN ALKALMAZOTT SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉSI MÓDSZEREK

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában alkalmazott szellemivagyon-értékelési módszerek szabadalmazott és nem szabadalmazott technológiák értékének meghatározására irányulnak.

A rendelkezésre álló eszköztár számos módszert tartalmaz, amelyeket kiválaszthatunk a kitűzött értékelési célok elérése érdekében (lásd a második részt: „A megfelelő értékelési módszer kiválasztása”). Az eszköztár folyamatos fejlesztés alatt áll.

A következőkben az „értékvezérlők elemzése” módszer leírását ismertetjük.

3.1. KVALITATÍV SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉS: AZ „ÉRTÉKVEZÉRLŐK ELEMZÉSE” MÓDSZER

Ez az értékvezérlőkön alapuló módszer a kvalitatív értékelési eljárások közé sorolható. Számos olyan független és egymástól kölcsönösen függő tényezőbe nyújt betekintést, amelyek meghatározzák a technológia értékét. A módszer a technológia elemzésén, értékelésén, valamint annak lehetséges hasznosításán alapszik. Ennek érdekében megvizsgálja:

- magának a technológiának a minőségét,
- a kapcsolódó szellemivagyon-fejlesztési környezet minőségét,
- a kapcsolódó hasznosítási környezet minőségét,
- a szellemi vagyon védelmének (szellemitulajdon-jogok és egyéb formák) minőségét és
- a szellemi vagyont magában foglaló termék vagy eljárás végfelhasználói piacának minőségét.

3.1.1. Hogyan határozza meg az „értékvezérlők elemzése” módszer a szellemi vagyon értékét?

Számos olyan kulcstényező létezik, amely növelni tudja a szellemi vagyon értékét. A tényezők minősége befolyásolja a sikeres hasznosítást és a szellemi vagyon haszontermelő képességét. Ezek a tényezők pozitív vagy negatív hatást gyakorolnak a szellemi vagyon értékére.

Az értékvezérlő tényezők jelentőségének érzékeltetésére vegyünk egy materiális eszközt, pl. egy házat: az elhelyezkedés, a szobák száma és az albérleti kereslet befolyásolja a ház értékét. Hasonló módon a szellemi vagyonhoz kapcsolódó kulcstényezők is jelentős hatással bírnak a szellemi vagyon értékére (lásd a 4. ábrát).

Az „értékvezérlők elemzése” módszer szerint a szellemi vagyon értéke az alábbi hat kulcskategóriában nyújtott teljesítménytől függ. A kategóriákon belül a tényezők egyenként kerülnek elemzésre és értékelésre.

4. ábra: A szellemi vagyon értékét meghatározó hat kategória

3.1.1.1. TECHNOLÓGIAI és FEJLESZTÉSI tényezők

Ezek az értékvezérlő tényezők a technológia minőségével függnek össze. A tényezők elemzése és értékelése a technológia összetettségére, más technológiáktól való függőségére és azokkal történő összehasonlíthatóságára, a kiegészítő eszközök elérhetőségére, a fejlesztés állapotára, valamint az egyediségre irányul.

3.1.1.2. SZELLEMITULAJDON-VÉDELMI és JOGÉRVÉNYESÍTÉSI tényezők

A kategória tényezői a technológia szellemitulajdon-jogi és egyéb (nem szellemitulajdon-jogi) oltalmazási stratégiáival függnek össze. A szellemi tulajdonhoz kapcsolódó jogérvényesítési lehetőségeket, illetve a tulajdonosnak a szellemitulajdon-jogokra vonatkozó fenntartási és jogérvényesítési képességeit szintén elemzik és pontozzák. A tényezők magukban foglalják a szellemitulajdon-védelem állapotát és terjedelmét, a szellemi vagyont magában foglaló termék vagy eljárás másolhatóságát és a bitorlás felismerésének képességét.

3.1.1.3. JOGI tényezők

Ezek az értékvezérlő tényezők a technológia, a szellemitulajdon-jogok és a hasznosítási jogok tulajdonviszonyaival összefüggő szempontokat vizsgálják. Az elemzett és pontozott tényezők magukban foglalják a tulajdonosi viszonyok, valamint a tulajdonos és a hasznosító partnerek között fennálló kapcsolat minőségének meghatározását.

3.1.1.4. Az EMBERI ERŐFORRÁSSAL és a MENEDZSMENTTEL összefüggő tényezők

A kategória tényezői a technológia hasznosításához rendelkezésre álló emberi erőforrást, a menedzsmentet és a szellemi vagyon jogosultjának hasznosítási képességét elemzik. Az elemzett és pontozott tényezők magukban foglalják a szellemi vagyon jogosultjának vezetői tapasztalatát, a technológia hasznosítási lehetőségének ismeretét, a kapcsolati hálót, valamint a kutató-fejlesztő személyzet támogatását a hasznosítási folyamat során.

3.1.1.5. PÉNZÜGYI tényezők

Ezek az értékvezérlő tényezők a szellemi vagyon fejlesztéséhez és hasznosításához rendelkezésre álló erőforrásokhoz kapcsolódnak. Az elemzett faktorok magukban foglalják a szellemi vagyon jogosultja részéről a hasznosítás finanszírozásának képességét és a befektetésre vonatkozó kilátásokat.

3.1.1.6. A VÉGFELHASZNÁLÓI PIACRA vonatkozó tényezők

A kategória tényezői a technológiát magában foglaló termék vagy folyamat végfelhasználói célpiacának körülményeivel függnek össze. Az elemzett tényezők magukban foglalják a technológia lehetséges alkalmazásainak számát és minőségét, a potenciális végfelhasználói piaci keresletet, a piaci szektoron belüli versenyt és a fizetési hajlandóságot.

3.2. ÚTMUTATÓ AZ „ÉRTÉKVEZÉRLŐK ELEMZÉSE" MÓDSZER ALKALMAZÁSÁHOZ

Az „értékvezérlők elemzése" módszer a következő lépéseket követi:

a) Az értékelési modell felépítése és elfogadása minden érintett által (lásd 2.1.: A megfelelő szellemivagyon-értékelési módszer kiválasztása).

b) A módszer összetettségi szintjének meghatározása az értékelés céljainak, az adatok elérhetőségének és megbízhatóságának, valamint a rendelkezésre álló erőforrásoknak megfelelően (lásd 2.3.: A módszerek összetettségi szintje és minősége).

c) A szellemi vagyonra vonatkozó értékvezérlő tényezők meghatározása. Amennyiben az értékelésnek az a célja, hogy a szellemi vagyont közvetlenül összehasonlítsa más technológiákkal, úgy a fenti hat kategóriába sorolható közel 45 tényező listáját alkalmazzák.

d) Minden tényezőre vonatkozóan begyűjtik a megbízótól, a munkacsoport tagjaitól és a külső forrásból származó objektív és szubjektív adatokat.

   i. A szellemi vagyonnal összefüggő tényezők aktuális helyzete (objektív adatok).

   ii. Az egyes tényezőkhöz kapcsolódó bizonytalanságok (szubjektív adatok).

   iii. Az egyes tényezőkhöz kapcsolódó lehetőségek (szubjektív adatok).

   iv. Lehetőség-/bizonytalanságérték minden egyes tényezőhöz egy -5-től +5-ig terjedő skálán (szubjektív adat).

e) Az adatok elemzésre kerülnek minden egyes tényezőre és együttesen a technológiára nézve is.

3.3. AZ „ÉRTÉKVEZÉRLŐK ELEMZÉSE" MÓDSZER EREDMÉNYE

A módszer eredményei:

- a technológiával összefüggő valamennyi értékvezérlő *tényezőnkénti elemzése,*
- és *a bizonytalanságokat és lehetőségeket tartalmazó mátrix,* amely grafikusan ábrázolja a technológiával összefüggő valamennyi értékvezérlő tényezőt.
- a technológiának *a bizonytalanságokat és lehetőségeket tartalmazó profilja.*

3.3.1. Tényezőnkénti elemzés

A technológiával összefüggő tényezőket egyenként elemzik és pontozzák. Az elemzés magában foglal objektív adatokat (pl. a tényezők aktuális állapota) és szubjektív véleményeket (pl. a tényezőkkel összefüggő bizonytalanságok). Végezetül minden faktorhoz rendelnek egy lehetőség-/bizonytalanságértéket egy -5-től +5-ig terjedő lineáris skálán, amelyek az 5. ábrán látható módon jelennek meg (a pontozási rendszer magyarázatát lásd a 6. ábrán).

5. ábra: A tényezőkre vonatkozó eredmények

Tényező száma | Tényező neve
Tényező leírása

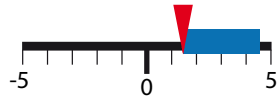

A tényezőhöz kapcsolódó vizsgált szempontok konkrét leírása
Bizonytalanságok: *A tényezőhöz kapcsolódó bizonytalanságok.*
Lehetőségek: *A tényezőhöz kapcsolódó lehetőségek.*
A tényező értékhez való hozzájárulásának az elemzése.

6. ábra: A pontozási rendszer magyarázata

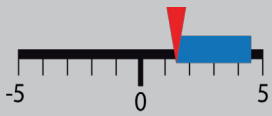

Minden egyes tényezőhöz hozzárendelhető egy -5-től +5-ig terjedő lineáris skálán ábrázolt lehetőség-/bizonytalanságérték. Az adott tényezőhöz kapcsolódó lehető legjobb kimenetel a +5-ös értéket kapná, míg a legrosszabb eset a -5-ös értéket. A skálán elhelyezett érték a tényező szubjektív állapotát tükrözi.
A nullához közeli érték a tényezőhöz kapcsolódó semleges helyzetet érzékelteti. Ez az állapot sem bizonytalanságot, sem lehetőséget nem hordoz magában. A helyzet megfelelő felügyelet és kezelés alatt áll.
A nulla alatti érték azt jelzi, hogy a tényezővel összefüggésben bizonytalanság áll fenn. Ez a bizonytalanság negatívan hathat a hasznosításra, és csökkentheti a technológia értékét. Azok a tényezők, amelyek -1 alatti értéket kaptak, azonnali figyelmet igényelnek, illetve beavatkozásra szorulnak.
A nulla feletti érték a tényezővel összefüggő pozitív lehetőséget testesít meg. A lehetőség kedvezően hathat a hasznosításra, valamint növelheti a technológia értékét.
Minél messzebb helyezkedik el az adott érték a semleges (középső) vonaltól, annál nagyobb a bizonytalanság vagy a lehetőség.
Amennyiben több szakértő szolgáltatott a szellemi tulajdonra vonatkozó adatot (pl. a munkacsoport), akkor a szakértői vélemények terjedelmét egy kék sáv jeleníti meg. A fenti példában az egyik szakértő 1,5-re, míg a másik 4,5-re értékelte az adott tényező állapotát. A kék sáv hossza a szakvélemények által lefedett terület terjedelmét adja meg.
A piros háromszög az adott kategóriában a legnagyobb tapasztalattal rendelkező szakértő véleményét mutatja. Például az iparági szakértő a piacra vonatkozó tényezők esetében nagyobb tudással rendelkezhet, mint a kutatás-fejlesztési csapat vezetője. Ennek következtében a piros háromszög a tényező legvalószínűbb helyzetét mutatja.

3.3.2. A bizonytalanságokat és lehetőségeket tartalmazó mátrix

A mátrix összegyűjti és egy egyszerű diagramon grafikusan megjeleníti az összes vizsgált tényező lehetőségre/bizonytalanságra vonatkozó pontszámát (lásd 7. ábra). A mátrix célja az eredmények teljes (egyoldalas), vizuális megjelenítése. Az alkalmazott pontozási rendszer bővebb kifejtését lásd a 6. ábrán.

3.3.3. A bizonytalanságokat és lehetőségeket mutató profil

A technológia *bizonytalanságait és lehetőségeit tartalmazó profilja* mind a hat kategória vonatkozásában a legkiemelkedőbb bizonytalanságokat és lehetőségeket elemzi. A profil csak az adott kategóriára jellemző bizonytalanságokat (-) és lehetőségeket (+) jeleníti meg. A könnyebb átláthatóság érdekében a profil terjedelme az értékelési eredményekről készített jelentés két oldalára korlátozódik.

3.4. MIKOR HASZNÁLJUK AZ „ÉRTÉKVEZÉRLŐK ELEMZÉSE" MÓDSZERT?

Az „értékvezérlők elemzése" módszert használhatjuk egyedülálló szellemivagyon-elemek vagy más immateriális eszközök által támogatott, technológiát magában foglaló szellemivagyon-csomagok értékeléséhez abban az esetben, ha az értékelés célja leíró és kvalitatív eredményeket követel meg (lásd 2.4.3.: Az értékelés célja).

3.4.1. A szellemi vagyon kezelése/döntéshozatal

A módszer által kapott eredmények hatékonyan támogathatják a menedzsmentet az erőforrás-allokációs és a szellemivagyon-védelmi stratégia kiépítésével kapcsolatos döntések meghozatala során. A szellemi vagyon tulajdonságai a könnyebb átláthatóság érdekében hat kategóriában kerülnek vizsgálatra. Az értékvezérlő tényezők elemzése más technológiákkal való tényezőnkénti összehasonlítás esetén is hasznos lehet.

3.4.2. Kommunikáció

A módszer eredményei használhatóak a szellemi vagyon jelentőségének kommunikálására a tulajdonos szervezetén belül és a külső partnerek számára egyaránt. Az értékelés kimenetele, mint a szellemi vagyon minőségére vonatkozó független vélemény, közvetíthető egy lehetséges licenciapartner számára is. A *lehetőségeket és bizonytalanságokat tartalmazó mátrix* és *profil* az eredményeket grafikusan és tömör formában jeleníti meg. Ahol kiemelésre kerültek problémás területek, ott a részletek a *tényezőnkénti elemzésben* megtalálhatóak.

7. ábra: Példa a lehetőségeket és bizonytalanságokat tartalmazó mátrixra

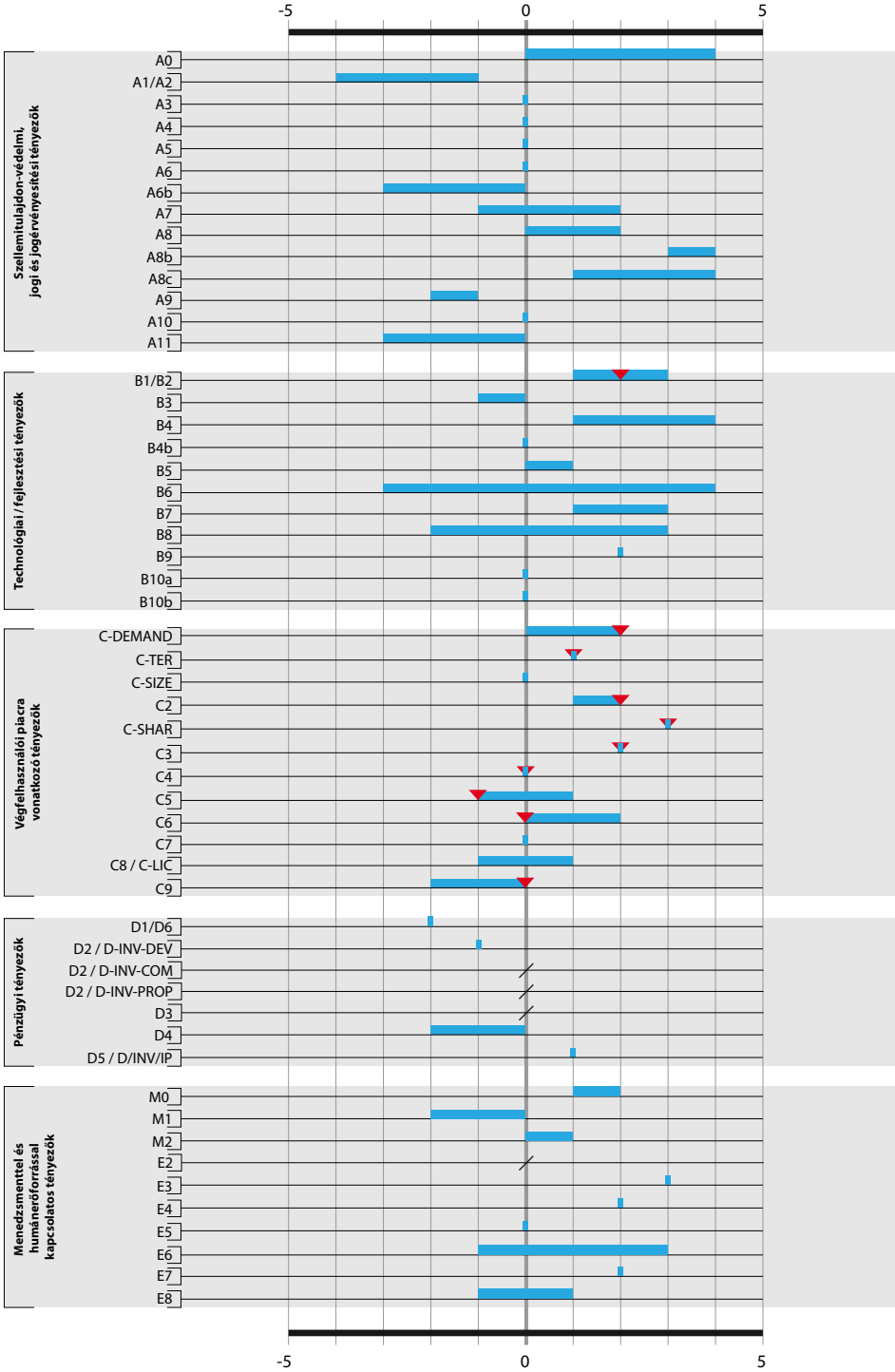

3.4.3. Értékteremtés

Az értékelés különös figyelmet fordít a szellemi vagyon leggyengébb pontjaira; azaz az eredmények azonosítják azokat a területeket, amelyek a hasznosítás során problémákat okozhatnak. Az értékelést követően a technológia állapotában bekövetkező változás a bizonytalannak minősített tényezőket közelítheti a semleges szinthez, illetve bizonyos esetekben akár lehetőséggé is változtathatja azokat.

Az értékelést követő változtatás csökkentheti a sikeres hasznosítás bizonytalanságát, és növelheti a szellemi vagyon értékét.

3.5. A MÓDSZEREK KOMBINÁLÁSA

A módszer hatékonyan alkalmazható önmagában és más értékelési módszerekkel kombinálva is. Például az „értékvezérlők elemzése" módszernek egy jövedelemalapú módszerrel történő ötvözése az értékvezérlő tényezőkbe történő bepillantással jelentősen javíthatja a kvantitatív értékelést.

3.6. AZ ÖSSZETETTSÉG SZINTJE

Az „értékvezérlők elemzése" módszert elsősorban olyan értékelők számára fejlesztették ki, akik alapos ismeretekkel rendelkeznek a szellemivagyon-értékelés és a technológiatranszfer terén. Az értékelőnek a) az alkalmazott módszerekkel és b) a szellemi vagyon tárgyának területével kapcsolatos szakértelme szignifikáns hatással bír az értékelésre.

Az „értékvezérlők elemzése" módszer egyszerűsített verziója felhasználható a szellemi vagyon gyors és felületes értékelésére. Ez különösen akkor hasznos, ha az emberi, időbeni és pénzügyi erőforrások korlátozottak, illetve hiányoznak a megbízható adatok egy átfogó értékelés elvégzéséhez. Az alacsony összetettségi szintet alkalmazó értékelést a tulajdonos szervezetén belüli értékelő is kivitelezheti (az adatok „házon belüli" elérhetősége mellett) egy kézikönyv követésével. Ebben az esetben az eredmények jól tükrözik a technológia hasznosításával összefüggő bizonytalanságokat és lehetőségeket. Mindazonáltal az egyszerűsített módszer gyengébb minőségű eredményekre vezethet az adatok forrásának és hitelességének hiányosságai következtében.

Összefoglalva

Az „értékvezérlők elemzése" módszer szabadalmazott és nem szabadalmazott technológiák értékének meghatározására irányul.

A módszer szerint a szellemi vagyon értéke a hat kulcskategóriákban nyújtott teljesítménytől függ. A kategóriákon belül a tényezők egyenként kerülnek elemzésre és értékelésre.

A módszer alkalmazása révén létrejön a technológiához kapcsolódó értékvezérlő *tényezőnkénti elemzése,* az eredményeket grafikusan összefoglaló *mátrix,* a technológia *bizonytalanságait és lehetőségeit tartalmazó profilja.*

A módszer eredményei felhasználhatóak a szellemi vagyon kezeléséhez, valamint a hasznosítási folyamat különböző szakaszait érintő döntéshozatalhoz. A módszer alkalmas a szellemi vagyon jelentőségének kommunikálására a tulajdonos szervezetén belül és a külső partnerek felé egyaránt. A kapott eredmények segítségével növelhető a szellemi vagyon értéke a sikeres hasznosításhoz kapcsolódó bizonytalanságok csökkentése által.

4. Az SZTNH-nál alkalmazott „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere

A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALÁBAN ALKALMAZOTT SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉSI MÓDSZEREK

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában alkalmazott szellemivagyon-értékelési módszerek szabadalmazott és nem szabadalmazott technológiák értékének meghatározására irányulnak.

A rendelkezésre álló eszköztár számos módszert tartalmaz, amelyek között a kitűzött értékelési célok függvényében választhatnak (lásd 2.1.: A megfelelő szellemivagyon-értékelési módszer kiválasztása). Az eszköztár folyamatos fejlesztés alatt áll.

A következőkben a „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszerének leírását ismertetjük.

4.1. KVANTITATÍV SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉS: „CASH FLOW ALAPÚ NETTÓ JELENÉRTÉK-SZÁMÍTÁS" MÓDSZER

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere olyan jövedelemalapú értékelési eljárás, amely a szellemi vagyon pénzben kifejezett értékét adja meg. A módszer a szellemi vagyon értékét a tulajdonos részéről ténylegesen vagy a feltételezések szerint elérhető cash flow nettó jelenértékének kiszámításával határozza meg.[11] A kapott nettó jelenérték *(net present value – NPV)* egyenlő az eszköz értékével.

Az érték meghatározásához a módszer számításba veszi a szellemi vagyon hátralevő hasznos időtartamát *(remaining useful life – RUL),* a szellemi vagyonnak tulajdonított bevételeket és a hátralevő hasznos időtartam egyes periódusaiban generált cash flow-t. A módszer figyelembe veszi a cash flow-hoz kapcsolódó kockázatokat is.

[11] International Valuation Standards Council: International Valuation Standard 210, 2011.

4.1.1. Hogyan határozza meg a „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere a szellemi vagyon értékét?

A jövedelemalapú megközelítések esetében az eszköz értékét a hasznos élettartam alatt generált cash flow határozza meg. A cash flow az adott projekthez – jelen esetben a szellemi vagyon hasznosításához – kapcsolódó bevételek (készpénzbevétel) és a költségek (készpénzkiadás) különbsége.

A szellemi vagyon tulajdonosa a bevételeket és a költségeket a hasznos élettartam különböző periódusaiban realizálja; ennek megfelelően a periodikus cash flow-t diszkontálnunk kell az értékelés időpontjára vonatkozó jelenérték meghatározása érdekében.

Fontos megjegyezni, hogy a szellemi vagyonnak tulajdonított jövőbeni cash flow teljesülése nem garantált. A bevételek elmaradhatnak, késhetnek, illetve a költségek is módosulhatnak. Mindig fennáll annak a kockázata, hogy a tényleges cash flow eltér a tervezett cash flow nagyságától. Ennek valószínűsége minden egyes szellemi vagyon esetében különbözik. A cash flow periódusainak diszkontálásában ezt a kockázatot is figyelembe kell venni.

A cash flow diszkontálása során kapott jelenértéket az adott szellemi vagyonhoz kiszámított diszkontráta segítségével határozzák meg. A diszkontráta figyelembe veszi mind a pénz időértékét, mind a cash flow kockázatosságát.

4.2. A „CASH FLOW ALAPÚ NETTÓ JELENÉRTÉK-SZÁMÍTÁS" MÓDSZERÉHEZ SZÜKSÉGES ADATOK

4.2.1. A szellemi vagyon hasznos élettartamából hátralevő idő

A szellemi vagyon hasznos élettartamából hátralevő idő az az időtartam, amíg a technológia a szektoron belül, illetve a releváns piacon használatban marad. Ez az időtartam azt mutatja meg, hogy a konkurens fejlesztések mennyi idő alatt haladják meg az adott technológiát. A hasznos élettartamot ugyan gyakran a szabadalmi oltalom fennállásának idejéhez kötik, de általában a gyakorlatban ennél jelentősen rövidebb időszakról beszélünk.

A hasznos élettartam során számos tényezőt vesznek figyelembe:

- a szellemi vagyon várható hasznosítása,
- egyéb, hasonló módon hasznosított szellemi vagyon hasznos élettartama,
- egyéb, hasonló szellemi vagyont tartalmazó termékek/szolgáltatások tipikus termékéletciklusa,
- a technikai, technológiai, hasznosítási és egyéb típusú elévülési ütem,
- egyéb, hasonló szellemi vagyont tartalmazó termékek és eljárások iránti piaci kereslet változása,
- a (potenciális) versenytársak várható lépései,
- az iparág és a végfelhasználói piac stabilitása és
- a technológia alkalmazkodóképessége a piaci feltételek változásához.

4.2.2. A szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett bevételek és ezek ütemezése

A szellemi vagyonból származó bevételeket a tulajdonos a technológia hasznosításának különböző periódusaiban tudja realizálni. A bevételek az értékelés időpontjától a hasznos élettartam végéig kerülnek összesítésre. Bármelyik hasznosítási utat is modellezik az értékeléshez, fontos, hogy csak a szellemi vagyon közreműködésével előállított bevételeket határozzák meg. A pontos szellemivagyon-értékelés érdekében ezt a bevételt azonosítani kell, illetve el kell határolni a projekt vagy az üzleti egység által generált egyéb bevételtől.

4.2.2.1. A szellemi vagyon tulajdonosának a közvetlen hasznosításból származó bevétele

A szellemi vagyon tulajdonosa közvetlen módon tehet szert bevételre, amennyiben a terméket a végfelhasználói piacon (saját maga) értékesíti.[12] Ebben az esetben a bevétel a szellemi vagyont tartalmazó termék által termelt profit járulékos része (a profit a bevételek és a költségek különbsége). Ez a járulékos profit az ún. árprémium által megnövekedetett bevételekből származhat. Például a szellemi vagyont tartalmazó termék a jobb teljesítménynek és alkalmazási lehetőségeknek köszönhetően olyan megkülönböztetőképességgel bír más termékekkel szemben, amely magasabb eladási árat eredményez. Ez pedig nagyobb bevételt generál (mialatt a termék előállításának költségei változatlanok maradnak).

8. ábra: A profit növelése a megnövekedett bevételek által

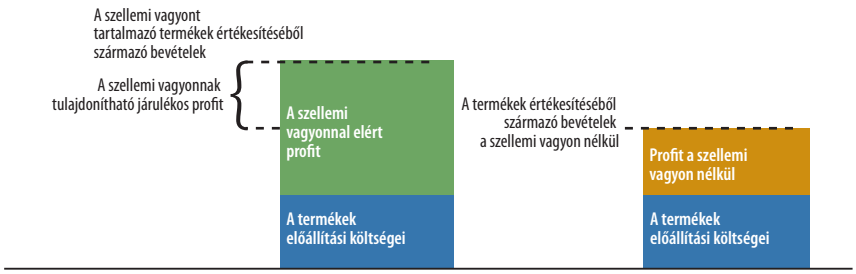

A szellemi vagyon használatának köszönhetően további költségmegtakarítás keletkezhet a kapcsolódó termék előállítása vagy értékesítése során. Például a szellemi vagyonhoz kapcsolódó alacsonyabb előállítási költségek kisebb kiadást eredményeznek a gyártó számára (mialatt a bevételek változatlanok maradnak).

[12] A tulajdonosnak bevétele származhat abból is, ha nem hasznosítja a szellemi vagyont: piaci előnyt szerezhet a versenytársak kizárásával. Erre csak akkor van lehetősége, ha az újdonság szellemitulajdon-védelem (pl. szabadalom) alatt áll. Ebben az esetben a piaci előnyök mértékének meghatározása elengedhetetlen a „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszer alkalmazásához.

9. ábra: A profit növelése a termékek előállítása során keletkező költségmegtakarítás révén

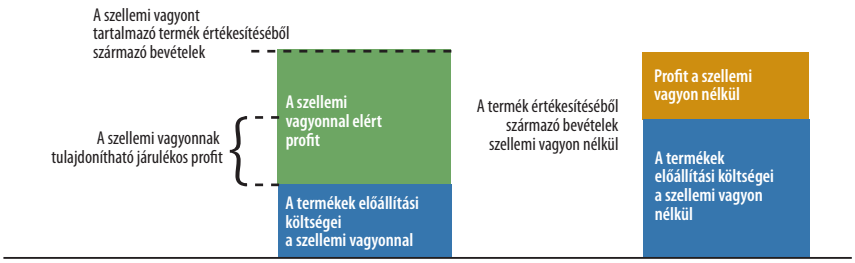

4.2.2.2. A szellemi vagyon tulajdonosának licenciadíjakból származó bevételei

Amennyiben a szellemi vagyon tulajdonosa más gazdasági szereplők számára engedélyezi a szellemi vagyon hasznosítását – például licencia formájában –, a szellemi vagyonból származó bevételek licenciadíjak (pl. royalty-k) formájában jelentkeznek. Ezek a licenciadíjak általában a szellemi vagyonból származó járulékos profitnak (cash flow-többletnek) a tulajdonos (licenciaadó) és a licenciavevő közötti megosztási kulcsán alapulnak.

Számos módszer létezik a szellemi vagyonból származó bevételek, költségek és cash flow-k azonosítására, illetve annak a projekt vagy üzleti egység teljes cash flow-jától való elkülönítésére (lásd 10. ábra). Ennek gyakorlati megvalósulása nagyrészt a szellemi vagyon hasznosítási útjától, valamint az adatok elérhetőségétől és hitelességétől függ.

4.2.3. A szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett költségek és ezek ütemezése

A szellemi vagyonhoz kapcsolódó kiadásokat a tulajdonos a technológia fejlesztésének és hasznosításának különböző periódusaiban realizálja. A kiadások az értékelés időpontjától a hasznos élettartam végéig kerülnek összesítésre.

Az értékelésbe vont költségek a szellemi vagyon választott hasznosítási módjától függnek.

A fejlesztési költségek minden olyan költséget magukban foglalnak, amelyek a szellemi vagyon fejlesztése során jelentkeznek, idesorolva a termékfejlesztés, a prototípus fejlesztésének és tesztelésének költségeit. A szellemivagyon-védelemmel összefüggő költségek (pl. a szabadalmi fenntartási költségek, a szabadalmi ügyvivői és a jogi képviselet díja) szintén beleértendők.

A hasznosítási költségek tartalmazzák a szellemi vagyonnak a végfelhasználói piacra történő bevezetése során jelentkező költségeket, idesorolva a partnerkeresési, a piackutatási, valamint a kapcsolódó marketing- és promóciós költségeket.

Amennyiben a tulajdonos a szellemi vagyont közvetlenül hasznosítja, azaz a szellemi vagyont magában foglaló terméket vagy szolgáltatást (saját maga) értékesíti, akkor az előállításával kapcsolatos költségeket (gyártás, értékesítés, adminisztráció stb.) is figyelembe kell venni. Ha a tulajdonos licenciamegállapodást köt egy másik gazdasági szereplővel, akkor a termék vagy szolgáltatás előállításával összefüggő költségeket a licenciavevő cash flow-jában kell figyelem-

be venni. Ezek a költségek a licenciavevőt terhelik, és nem jelennek meg a szellemi vagyon költségei között.

Számos módszer létezik a szellemi vagyonhoz kapcsolódó költségek azonosítására és annak a projekt vagy az üzleti egység költségeitől való elkülönítésére (lásd a 10. ábra).

10. ábra: A szellemi vagyonhoz kapcsolódó cash flow elkülönítése

Egy projekthez tartozó cash flow egyenlő a bevételek (készpénzbevétel) és a költségek (készpénzkiadás) különbségével. Számos módszer áll az értékelő rendelkezésére, amelynek segítségével egyrészt azonosíthatja a szellemi vagyonhoz kapcsolódó cash flow-t, másrészt elkülönítheti azt a projekt vagy az üzleti egység cash flow-jától .
A számítási módszerekkel kapcsolatban bővebb információ található az irodalomjegyzékben felsorolt publikációkban.

A járulékos cash flow kiszámítása (incremented cash flow)

A járulékos cash flow kiszámítása magában foglalja az üzleti egység tervezett cash flow-jának összehasonlítását a szellemi vagyon nélkül, illetve azzal együtt. A kettő különbsége adja a szellemi vagyonhoz kapcsolódó cash flow-t.

A szellemi vagyonnak tulajdonítható cash flow	=	Az üzleti egység cash flow-ja a szellemi vagyonnal	–	Az üzleti egység cash flow-ja a szellemi vagyon nélkül

A cash flow felosztása (cash flow split)

A cash flow felosztása során meghatározzák a szellemi vagyon hozzájárulását az előrejelzett cash flow-hoz. A cash flow egy meghatározott százaléka közvetlenül a szellemi vagyonhoz kapcsolódik, míg a fennmaradó rész egyéb tényezőknek tulajdonítható. A számítás során alkalmazott százalékos érték attól függ, hogy a szellemi vagyon milyen mértékben „határozza meg" az adott terméket más tényezőkhöz viszonyítva (pl. tőke, disztribúció, értékesítés).

Gyakran a hozzávetőleges, 25-33% közötti arányt alkalmazzák a szellemi vagyon és a más tényezők közötti cash flow megosztásához. Alternatívaként a tényezők bekerülési költségét hasonlítják össze, és az alapján határozzák meg a százalékos értéket.

Abban az esetben, ha a szellemi vagyon tekintetében licenciamegállapodást kötnek, akkor a cash flow felosztását gyakran a járulékos cash flow kiszámításának módszerével együtt alkalmazzák. Ekkor meghatározzák a licenciaadó és a licenciavevő közötti, járulékos cash flow-ra vonatkozó elfogadható a felosztási kulcsot, valamint kiszámítják a méltányos royalty mértékét. Ez a számítási módszer figyelembe veszi a licenciaadó és a licenciavevő saját hozzájárulásait a szellemi vagyon fejlesztéséhez és hasznosításához.

A royalty mértékének kiszámítása (relief the royalty)

A royalty mértékének kiszámítása során azt feltételezik, hogy a szellemi vagyon nem a projekt vagy az üzleti egység tulajdonát képezi. Mivel a szellemi vagyont valaki más birtokolja, licenciamegállapodást kell kötni a piaci royalty mértékét figyelembe véve. Az értékelő kiszámítja azt a licenciadíjat, amelyet a projektnek vagy az üzleti egységnek a szellemi vagyon hasznosításáért kellene fizetnie. A kapcsolódó cash flow ebben az esetben a szellemi vagyont magában foglaló termék értékesítéséből befolyó bevételek szorozva a royalty mértékével (a bevételek meghatározott százalékán alapulva). Az elfogadható licenciadíj mértékéről az empirikus bizonyítékok, az iparági adatbázisok és a tapasztalatok szolgáltatnak információt.

4.2.4. A diszkontráta

A jövedelemalapú módszerek a szellemi vagyon fejlesztésére és hasznosítására egyfajta befektetésként tekintenek. A diszkontráta a szellemi vagyonba invesztáló hipotetikus befektető által elvárható megtérülési ráta.

A nettó jelentérték-számítás módszere során alkalmazott diszkontráta a *pénz időértékét* és *a cash flow-val kapcsolatos kockázatokat* veszi figyelembe.

A pénz többet ér ma, mint holnap. A hipotetikus befektetőt az általa befektetett (mai) pénz értékének jövőbeni csökkenéséért kompenzálni kell. Ehhez az ún. megtérülési rátának a meghatározására kockázatmentes diszkontrátát használnak. A megtérülési rátának összhangban kell állnia azzal a megtérüléssel, amelyet a befektető akkor érne el, ha a pénzét egy kockázatmentes eszközbe fektette volna be.

A kockázat a jövőbeni elvárt haszon ütemezésének és nagyságának realizálásával kapcsolatos bizonytalanság.[13] Az ezt kifejező kockázati prémiumnak meg kell jelennie a hipotetikus befektető megtérülési rátájában. A prémium kompenzálja a hipotetikus befektetőt a jövedelmet befolyásoló kockázatért cserébe. Minél nagyobb a befektetés kockázati szintje, annál nagyobb a kockázati prémium és a diszkontráta.[14]

4.2.5. A diszkontráta meghatározása

A jövedelemalapú szellemivagyon-értékelés során alkalmazott diszkontráta kiszámítására nem létezik általánosan elfogadott módszer. Minden értékelés különböző; az értékelők a diszkontrátát az értékelés céljának, az elérhető információknak és a szaktudásuknak megfelelően határozzák meg.

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszeren belül az alábbi két módon lehet meghatározni a diszkontrátát.

---

[13] Smith, G. & Parr, R.: Intellectual Property valuation, exploitation and infringement damages, John Wiley & Sons, 2005.

[14] World Intellectual Property Organisation: IP Panorama, downloaded 2012.

i. Felépített diszkontráta

Ebben az esetben az értékelők egy a kockázatmentes hozamon és a kockázati prémiumon alapuló diszkontrátát használnak az alábbiak szerint:

diszkontráta	=	kockázatmentes hozam	+	kockázati prémium(ok)

A kockázatmentes hozamot a hipotetikus befektető számára elérhető alternatív befektetések hozama (pl. bankbetétek betéti hozamának, bankhitelek kamatának) alapján határozzák meg. Az állami kincstárjegyek hozama általában a legmagasabb kockázatmentes hozam, ezért gyakran ezt alkalmazzák az értékelésben.

A szellemivagyon-értékelés során alkalmazott kockázati prémium becslése meglehetősen szubjektív, és nem létezik általánosan elfogadott módszer annak megállapítására, hogy mely kockázati szint milyen kockázati prémiumnak felel meg a diszkontrátában.[15] A diszkontált jelenérték-számítás módszerében a kockázati prémiumot az üzleti szektor vagy az adott ország kockázati prémiuma alapján képezik, amelyet az általános piaci kockázatnak megfelelően kivonnak vagy hozzáadnak a specifikus iparági kockázathoz és a szellemivagyon-elemmel kapcsolatos kockázathoz (pl. fejlesztési kockázat, hasznosítási kockázat, szabályozási jóváhagyás, piaci kockázat, jogi kockázat, szabadalmazási kockázat).

ii. Az üzletiegység-diszkontráta

Egy másik megoldás alapján a megfelelő megtérülési ráta kiszámítható a szellemi vagyon üzleti egységében vagy iparágában alkalmazható diszkontráta segítségével is.[16] Ebben az esetben a szellemi vagyon tulajdonosának vagy a hasznosító üzleti egység üzemeltetőjének hasonló elvárt megtérülési rátával kell számolnia.

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere esetén a szellemi vagyonhoz kapcsolódó diszkontráta helyettesítőjeként egy ún. üzleti egységre vonatkozó diszkontráta kerülhet alkalmazásra.[17] Ennek meghatározására általában a tőkepiaci árfolyamok modelljét (CAPM) használják. A CAPM a saját tőke költségét számítja ki úgy, hogy a kockázatmentes hozamot a kockázati prémiumnak megfelelő mértékben módosítják. A kockázati prémiumot az ún. béta értéke befolyásolhatja. A béta nem más, mint egy meghatározott befektetésben rejlő kockázatok mértéke összehasonlítva egy széles piaci portfólió diverzifikált kockázatával.[18] A tervezett cash flow-k a CAPM-számításból adódó megtérülési rátával diszkontálhatók.

[15] Avance: News in avance, „Discount Rates for Biotech Companies, 2008, 1. sz. január

[16] Minehart, T.: Estimating discount rates and capitalization rates, 2004. különszám

[17] Minehart, T.: Estimating discount rates and capitalization rates, 2004. különszám

[18] Smith, G. & Parr, R.: Intellectual Property valuation, exploitation and infringement damages, John Wiley & Sons, 2005.

4.3. ÚTMUTATÓ A „CASH FLOW ALAPÚ NETTÓ JELENÉRTÉK-SZÁMÍTÁS” MÓDSZERÉHEZ

11. ábra: A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás” módszere

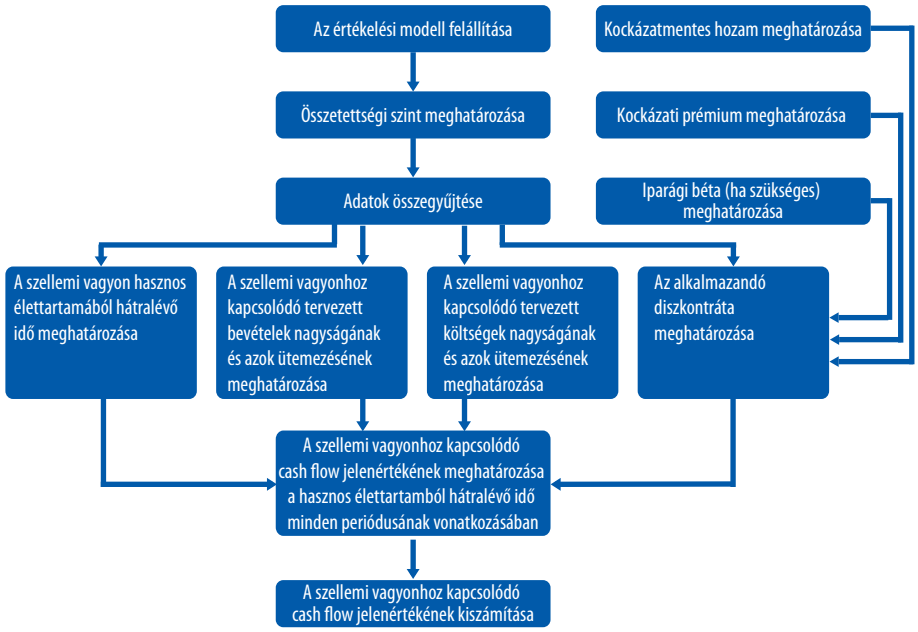

1. Az értékelési modell felépítése és kölcsönös elfogadása minden résztvevő által (lásd 2.5.: Az értékelési modell felépítése). A modell tartalmazza az alkalmazási mód(ok)at, a végfelhasználói piac(ok)at, a szellemi vagyon hasznosítási útját és annak ütemezését, valamint a költségeket és a bevételeket.
2. A módszer összetettségi szintjét az értékelés célja, az adatok elérhetősége és megbízhatósága, illetve a rendelkezésre álló erőforrások alapján határozzák meg (lásd 2.3.: A módszerek összetettségi szintje és minősége).
3. Az adatok összegyűjtése és a következő kulcsértékek meghatározása (lásd 4.2.: A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás” módszeréhez szükséges adatok):
   a) a szellemi vagyon hasznos élettartamából hátralevő idő;
   b) a szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett bevételek nagysága és azok időbeni ütemezése;
   c) a szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett kiadások nagysága és azok időbeni ütemezése;
   d) az alkalmazandó diszkontráta

4. A szellemi vagyonhoz kapcsolódó cash flow jelenértékének kiszámítása:
   a) a szellemi vagyonból származó tervezett cash flow kiszámítása (bevételek – költségek) minden egyes időperiódusra (rendszerint éves bázisra történik a számítás),
   b) a jelenérték meghatározása minden egyes periódus cash flow-jának diszkontálásával (lásd a 12. ábra képlete).

12. ábra: Képlet a t periódus jelenértékének kiszámítására

Jelenérték a „t" periódusban $= \frac{C_t}{(1+i)^t}$

t periódus
i diszkontráta a periódusban
$\mathbf{C_t}$ cash flow a periódusban

   c) minden egyes periódus tervezett cash flow-jának összesítése a nettó jelenérték meghatározásához (lásd a 13. ábra képlete).

13. ábra: A nettó jelenérték kiszámítására használt képlet

$$\text{Jelenérték} = \frac{C_1}{(1+i)^1} + \frac{C_2}{(1+i)^2} + \frac{C_3}{(1+i)^3} + \ldots$$

i a diszkontráta
$\mathbf{C_1}$ cash flow az 1. periódusban
$\mathbf{C_2}$ cash flow a 2. periódusban
$\mathbf{C_3}$ cash flow a 3. periódusban

4.4. A „CASH FLOW ALAPÚ NETTÓ JELENÉRTÉK-SZÁMÍTÁS" EREDMÉNYE

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszer eredménye:

- periodikus cash flow-előrejelzés,
- a periodikus cash flow jelenértékeinek előrejelzése,
- a szellemi vagyon nettó jelenértéke.

14. ábra: Példa a „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás” módszerére

Hátralevő hasznos élettartam (év)	**6 év (az aktuális évvel együtt)**
A szellemi vagyonhoz kapcsolódó bevételek (€)	€100 000 a 3. évben, €200 000 a 4. és 5. évben, €100 000 a 6. évben.
A szellemi vagyonhoz kapcsolódó kiadások (€)	€110 000 az 1. és 2. évben, €10 000 a 3–6. évben.
Diszkontráta – i (%)	20% (a felépített diszkontrátamodell alapján)

Év	**1. év**	**2. év**	**3. év**	**4. év**	**5. év**	**6. év**
Periódus	0	1	2	3	4	5
A szellemi vagyonhoz kapcsolódó bevételek			100	200	200	100
A szellemi vagyonhoz kapcsolódó kiadások	110	110	10	10	10	10
Cash flow	-110	-110	90	190	190	90
Diszkontfaktor	-110 / $(1+0,2)^0$	-110 / $(1+0,2)^1$	90 / $(1+0,2)^2$	190 / $(1+0,2)^3$	190 / $(1+0,2)^4$	90 / $(1+0,2)^5$
A cash flow jelenértéke	-110,00	-91,67	62,50	109,95	91,63	36,17
Nettó jelenérték (NPV)	98,58					

A szellemi vagyon nettó jelenértéke 98,580 EUR 20%-os diszkontráta alkalmazása mellett, a pénz mai értékén.

4.4.1. Periodikus cash flow-előrejelzés

A módszer eredményeként meghatározásra kerülnek a szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett költségek, bevételek és cash flow-k a hátralevő hasznos élettartam minden egyes periódusára vonatkozóan. Ezek az értékek figyelmen kívül hagyják a pénz időértékét vagy a cash flow kockázatosságát.

4.4.2. A cash flow-előrejelzés periodikus jelenértéke

Az indikátor a tervezett cash flow jelenértékét mutatja meg a hátralevő hasznos élettartam minden egyes periódusára vonatkozóan. Ezek az értékek diszkontálásra kerültek, figyelembe véve a pénz időértékét és a cash flow kockázatosságát.

15. ábra: A periodikus cash flow és a cash flow-előrejelzés jelenértéke (a 14. ábrán bemutatott szellemivagyon-értékeléséből)

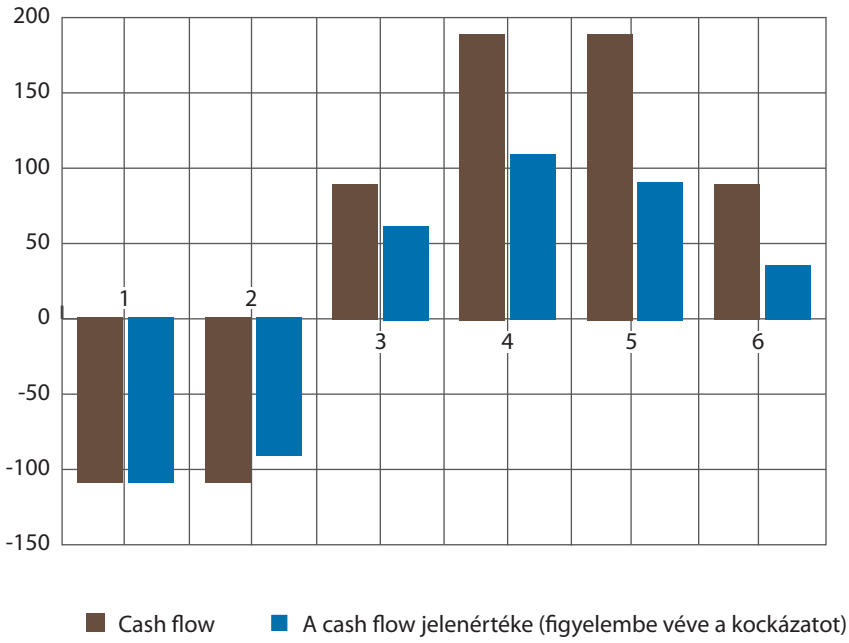

4.4.3. A szellemi vagyon nettó jelenértéke

A szellemi vagyon jelenértéke nem más, mint a szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett diszkontált cash flow-k összege (a képletet lásd az 13. ábrán).

4.5. MIKOR HASZNÁLJÁK A „CASH FLOW ALAPÚ NETTÓ JELENÉRTÉK-SZÁMÍTÁS" MÓDSZERT?

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere egy önálló szellemi vagyon vagy szellemivagyon-csomag kvantitatív értékelésére használható. A módszer akkor alkalmazható, ha az értékelés célja a szellemi vagyon értékének pénzben történő meghatározása.

4.5.1. A szellemi vagyon kezelése/döntéshozatal

A módszer által kapott eredmények támogathatják a menedzsmentet az erőforrás-allokációs és a befektetési kérdésekkel kapcsolatos döntések terén a szellemi vagyonhoz kötődő költségek, bevételek és a hasznosításában rejlő kockázatok megértése által. A módszer eredménye segíthet annak eldöntésében, hogy befektessenek-e a technológia fejlesztésébe és a hasznosításába, vagy sem.

A menedzsment olyan speciális megtérülési rátát határozhat meg, amely összhangban van a befektetések megtérülésével szembeni elvárásaikkal. A szellemi vagyon nettó jelenértékének kiszámítása során ez a megtérülési ráta diszkontrátaként használható fel. A nulla vagy annál nagyobb jelenérték a szellemi vagyon hasznosításáról szóló döntést támasztja alá. Amennyiben a nettó jelenérték nullánál kisebb, az adott megtérülési ráta mellett nem éri meg a befektetés, azaz a menedzsmentnek fel kell adnia hasznosítási terveit.

A módszer a legmegfelelőbb döntés meghozatala érdekében felhasználható a különböző hasznosítási módok modellezésére és a szellemivagyon-védelmi stratégiák megtervezésére.

4.5.2. Tranzakciók

A kapott eredmények megmutatják a szellemi vagyon birtoklásából származó jövőbeni többletbevételek jelenértékét. Ezen információk minden résztvevő számára kulcsfontosságúak lehetnek olyan tranzakciók során, mint például a szellemi vagyon adásvétele, a hasznosítási jogokra kötött licenciamegállapodás vagy azok átruházása.

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere olyan kulcsinformációkat szolgáltat, amelyek támogatják a licenciaügyletet a bevételek, a költségek, a cash flow, valamint a megfelelő royalty-ráta meghatározásának támogatása által. Ezen információkat felhasználhatják a licenciatárgyalások során a szerződés feltételeinek és kikötéseinek felvázolásához, illetve mindkét fél speciális igényeinek megjelenítéséhez.

Az értékelésnek mind az eladó, mind a vásárló szemszögéből történő végrehajtása lehetőséget biztosít a haszon felek közötti megosztására, valamint a szellemi vagyonhoz kapcsolódó befektetés értékességének meghatározására a felek által meghatározott különböző megtérülési ráták mellett.

4.5.3. Vállalatértékelés

A módszer olyan helyzetekben alkalmazható, amelyben a szellemi vagyon a vállalat értékének szignifikáns részét testesíti meg. Például a spin-off vállalatok esetében a szellemi vagyon

és más immateriális eszközök gyakran a vállalatérték nagy százalékát képviselik.Az eredmények hasznosak lehetnek abban az esetben is, ha a vállalat felvásárlás vagy egyesülés tárgya.

4.5.4. Finanszírozás és tőkebevonás

A finanszírozás kulcsfontosságú tényező a szellemi vagyon hasznosítása során. A projektek fejlesztési és hasznosítási szakasza gyakran megköveteli a belső forrásból származó finanszírozást. Ugyanakkor a szellemivagyon-intenzív vállalkozásoknak a technológia hasznosításához gyakran külső forrás bevonására van szüksége. A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere mind a kedvezményezett, mind a finanszírozó számára szolgáltathat információt az esetleges befektetés értékéről.

A módszer által kapott eredmények segíthetik a partnereket a saját tőke allokálásában önálló cég vagy közös vállalat alapítása során, amennyiben legalább egy szerződő fél szellemi vagyont bocsát rendelkezésre.

A módszer akkor is alkalmazható, ha a vállalat hitelfelvételt tervez, és ehhez a szellemi vagyont használja biztosítékul. Ugyan ez a megoldás még viszonylag ritka manapság, azonban a szellemi vagyonnak a vállalatértékben betöltött jelentőségének növekedésével ez a terület is folyamatosan fejlődik.

4.5.5. Kommunikáció

A kapott eredmény alkalmas arra, hogy a szellemi vagyon jelentőségét kommunikálja a tulajdonos szervezetén belül, külső partnerek, valamint specifikus célközönségek számára. Például felhasználható egy pályázat részeként a technológiában rejlő lehetőségek megvilágítására vagy egy projekt finanszírozási forrásának megszerzésére. Alkalmazható kommunikációs eszközként, illetve a szellemi vagyon értékéről szóló független véleményként prezentálható a lehetséges licenciapartnerek számára.

4.6. MÓDSZEREK KOMBINÁLÁSA

A módszer alkalmazható önmagában vagy más értékelési módszerek kiegészítéseként (lásd 2.1.: A megfelelő szellemivagyon-értékelési módszer kiválasztása).

A szellemi vagyon értékének meghatározására és a hasznosítási tranzakciók során történő felhasználására a „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszerének eredményei ötvözhetőek a piac- vagy költségalapú módszerekkel.

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" és egy kvalitatív módszer (pl. az „értékvezérlők elemzése") kombinálása jelentősen erősítheti a szigorúan vett kvantitatív értékelést azáltal, hogy betekintést nyújt a szellemi vagyon értékét meghatározó tényezőkbe is.

Két vagy több független szellemivagyon-értékelési módszer kombinációja mindig megbízhatóbb eredményekre vezet az elérhető információk (és azok hitelességének) maximalizálása következtében.

4.7. ÖSSZETETTSÉGI SZINTEK

A szellemi vagyonnak tulajdonítható cash flow azonosítása és elkülönítése mindig a módszer legnehezebb része. Ez a folyamat az értékelő részéről vállalatfinanszírozási, licencia- és technológiatranszfer-ismereteket igényel. A módszer adatai nehezen hozzáférhető információkat és külső iparági szakértők együttműködését követelhetik meg.

A módszer abban az esetben a leghasznosabb, ha a független szakértőkkel és egy munkacsoporttól származó adatokkal kiegészített teljes verziót használják. Ennek ugyan nagy az erőforrásigénye, de nagymértékben elősegíti az eredmények pontosságát.

A módszer magas összetettségi szint használata esetén a nettó jelenérték-számítás számos alkalommal elvégezhető különböző adatok felhasználásával annak érdekében, hogy a szellemi vagyon értékét különböző körülmények mellett is meghatározzák. Egy ilyen forgatókönyv-elemzés alkalmazásával számos „legjobb" és „legrosszabb" állapotra vonatkozó adat is beállítható a bevételekre és költségekre vonatkozóan. A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere olyan értéktartományt eredményez, amely megmutatja a szellemi vagyon értékét minden forgatókönyv esetében. Ennek megfelelően az eredmények alkalmasak lehetnek egy optimista és egy pesszimista forgatókönyv szerinti összehasonlításra.

A cash flow-előrejelzés kockázati szintje változtatható a diszkontrátán belül a kockázati prémium átállítása révén. Ez a módosítási lehetőség egy értéktartományban megtestesülő számos különböző végeredményt eredményez.

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszerének egyszerűsített verzióját a szellemi vagyon gyors és alacsony szintű értékelésére használhatják. Az alacsony összetettségi szintű értékelés kivitelezhető egy olyan, „házon belüli" értékelő segítségével, aki ismeri a szellemi vagyont és a tervezett hasznosítási módokat. Az így kapott eredmények jelentősen túl-, illetve alulbecsülhetik a szellemi vagyon értékét, ezért nem alkalmasak arra, hogy felhasználják azokat a licenciatárgyalás során.

Összefoglalva

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere szabadalmazott és nem szabadalmazott technológiák vagy szellemivagyon-elemek csomagjának értékelésére szolgál. Egy eszköz értéke közvetlenül ahhoz a gazdasági haszonhoz kötődik, amelyet a szellemi vagyon a hátralevő hasznos élettartama alatt tulajdonosa számára generál.

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere esetében az értékelőnek meg kell becsülnie a szellemi vagyonnak a hátralevő hasznos élettartamát, a kapcsolódó tervezett bevételeket és költségeket, azok időbeni ütemezését, valamint az alkalmazandó diszkontrátát.

A módszer által kapott eredmények közé tartozik a periodikus cash flow-előrejelzés, a periodikus cash flow jelenértéke és a szellemi vagyon nettó jelenértéke. A módszer eredményei felhasználhatóak a szellemi vagyon kezeléséhez, a döntéshozatalhoz, a szellemi vagyonnal kapcsolatos tranzakciók támogatásához, a vállalatértékeléshez, a finanszírozáshoz és tőkeemeléshez, valamint a kommunikációhoz.

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere ötvözhető más szellemivagyon-értékelési módszerekkel annak érdekében, hogy az értékelés még megbízhatóbb eredményekre vezessen. A hasznosítási célok esetében különösen hasznos a „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszerét egy kvalitatív értékelési módszerrel kombinálni, mivel így a szellemi vagyon állapotára vonatkozóan teljes képet kaphatunk.

5. Szellemivagyon-értékelési esettanulmány: Mikroszkópos mérőrendszer, valamint eljárás annak alkalmazására

5.1. BEVEZETÉS

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala 2009-ben, a *szellemivagyon-értékelési pilot projekt* részeként értékelte a „Mikroszkópos mérőrendszer, valamint eljárás annak alkalmazására" elnevezésű technológiát.

5.2. AZ ESETTANULMÁNY KORLÁTAI

Jelen esettanulmány az SZTNH által használt szellemivagyon-értékelési módszerek gyakorlati alkalmazását kívánja bemutatni. A tanulmány a szellemivagyon-értékelés folyamatáról vázlatos képet nyújt, nem célja annak lépésről lépésre történő ismertetése. A szellemivagyon-értékeléssel és az alkalmazott módszerekkel kapcsolatban további információk az SZTNH-tól érhetők el.

Az esettanulmányban szereplő eredmények a teljes értékelési riportból származnak, de a bizalmas információk megőrzése érdekében bizonyos részletek egyszerűsítésre vagy elhagyásra kerültek. Az értékelt technológiával kapcsolatos további információk a Femtonics Kft.-től beszerezhetők.

5.3. A LEGMEGFELELŐBB SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉSI MÓDSZEREK KIVÁLASZTÁSA

5.3.1. Az értékelés dátuma

A szellemivagyon-értékelés dátuma 2009. február 1-je volt. Az értékelés eredménye az adott időpontban fennálló állapotokat tükrözte. A technológiában vagy a környezetben a fenti dátum után bekövetkező változásokat az értékelés nem vette figyelembe.

5.3.2. A szellemi vagyon, a szellemitulajdon-jogok és a kapcsolódó immateriális javak meghatározása

Az értékelés tárgya egy „szellemivagyon-csomag" volt, amely tartalmazta a nagy sebességű mikroszkóp-technológiát, a kapcsolódó know-how-t és a technológiához alkalmazott rendszerirányító szoftvert.

A technológiát és a kapcsolódó szoftvert a Femtonics Kft.[19] munkatársai fejlesztették ki a Magyar Tudományos Akadémia Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézete [20] együttműködésével.

Számos országban nyújtottak be szabadalmi bejelentést a központi technológiát védő igénypontokkal. A technológiával kapcsolatos know-how-t dokumentálták. A szoftver szerzői jogi védelem alatt állt.

A technológia terjedelmét a szabadalmi bejelentés igénypontjai határozták meg. A szabadalomhoz kapcsolódó know-how-t, valamint a mikroszkóptechnológiához használt rendszerirányító szoftvert ugyancsak elkülönítették, és önálló egységekként bevonták az értékelésbe.

Az értékelés időpontjára a technológia fejlesztése befejeződött, rendelkezésre állt a működő prototípus, de a technológiát még nem építették be értékesíthető, tesztelt termékekbe (lásd a 16. ábrát). A technológiát a későbbiekben tényleges termékekbe, mikroszkóp-eszközbe és alkatrészekbe tervezték felhasználni.

16. ábra: A „technológia-csomag" -fejlesztés állapota

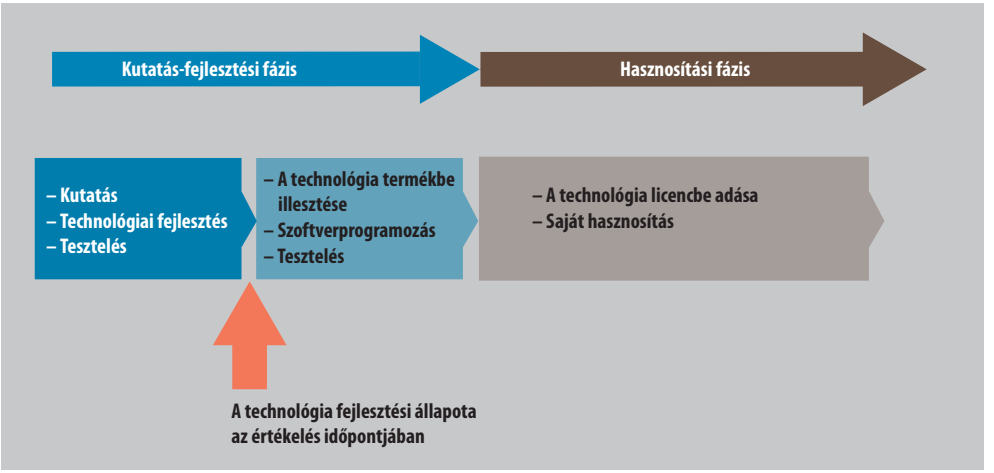

[19] A Femtonics Kft. honlapja: http://www.femtonics.eu/

[20] A Magyar Tudományos Akadémia Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézetének honlapja: http://www.koki.hu.

5.3.3. Az értékelés célja

Az ügyfél meghatározott igényekkel fordult az SZTNH-hoz.

5.3.3.1. Döntéshozatal (belső menedzsmentdöntések)

A technológia értékelésével szemben elsődleges elvárás volt, hogy az támogasson bizonyos belső menedzsmentdöntéseket. Az ügyfél számos fejlesztés alatt álló projekttel rendelkezett, és az adott technológia értéke fontos szerepet játszott a portfolióján belüli forrásallokációs döntéshozatal során. Elsősorban olyan információt várt, amely támogatja a technológia életképes termékké fejlesztésébe – beleértve a termék prototípusának építését és tesztelését – történő további befektetésekkel kapcsolatos döntéseket. Az ügyfél továbbá tájékoztatást várt a technológiával kapcsolatos bizonytalanságokkal és lehetőségekkel, valamint a szellemi vagyon pénzben kifejezett értékével kapcsolatban.

5.3.3.2. A szellemi vagyon licenciába adása

Másodsorban az ügyfél szándékában állt a technológia licenciába adása egy hasznosító partnernek, potenciálisan a technológián alapuló berendezés előállítására és értékesítésére kapacitással rendelkező berendezésgyártónak. Az ügyfélnek ehhez szüksége volt a szellemi vagyon piaci értékével kapcsolatos információkra, a költségek és a bevételek felbecslésére, valamint annak pénzben kifejezett értékére. A tulajdonos a kapott eredményeket viszonyítási értékként kívánta felhasználni a jövőbeni tárgyalások során.

5.3.3.3. Kommunikáció

Harmadsorban az ügyfélnek a technológia értékével kapcsolatban független véleményre volt szüksége annak érdekében, hogy a szellemi vagyon jelentőségét kommunikálhassa a) a szervezeten belül és b) a potenciális partnerek, licenciavevők felé.

5.3.3.4. Értékteremtés

Végezetül az ügyfél érdekelt volt a szellemi vagyon értékének növelésében a potenciális licenciavevőkkel és üzleti partnerekkel történő tárgyalások megkezdése előtt.

5.3.4. Az ügyfél (az értékelés haszonélvezője)

Az értékelés során az ügyfél a Femtonics Kft. volt. Fontos megjegyezni, hogy az ügyfél azonos volt a szellemi vagyon hasznosítójával.

5.3.5. Az értékelő

A technológia értékelését az SZTNH végezte el. Az értékelő független volt, és semmilyen módon nem kapcsolódott a szellemi vagyon jogosultjához vagy az ügyfélhez.

5.3.6. Az értékelés célközönségének meghatározása

Az értékelés során nyert információkat a következő szervezetek és személyek használatára tervezték: a) a Femtonics Kft. menedzsmentje, illetve b) a potenciális licenciapartnerek, licenciavevők. A célközönség tagjairól feltételezték, hogy a tudományterület és a releváns piacok tekintetében magas fokú technikai tudással és tapasztalattal rendelkeznek.

5.3.7. Az értékelés során felhasznált információk elérhetősége és hitelessége

Az értékelést számos információforrás segítségével, illetve egy több szakértőből álló munkacsoport közreműködésével végezték el.

A következő szakemberek szolgáltattak adatokat és információt az értékeléshez:

- a K+F-csapat munkatársa;
- a technológiai / iparjogvédelmi terület szakértője;
- az optikai eszközök piacán gyakorlott piaci szakértő;
- jogi / iparjogvédelmi szakértő.

A K+F csapat munkatársa szolgáltatta a technológiával kapcsolatos technikai adatokat. Egy, az ügyféltől független, az optikai eszközök piacán gyakorlott szakértő szolgáltatta az értékesítési információkat, az előrejelzéseket, illetve a piaci és technikai adatokat. Az iparjogvédelmi adatokat és információkat az SZTNH egyik, az adott területet jól ismerő szabadalmi elbírálója biztosította. A jogi és a szellemitulajdon-joggal kapcsolatos információkat pedig egy SZTNH-n belüli jogi szakértő adta.

Minden résztvevőt a releváns területeket illető szaktudása alapján választottak ki. Az értékeléshez szükséges információs kritériumnak a munkacsoport tagjai teljes mértékben megfeleltek.

5.3.8. Az értékelés rendelkezésére álló erőforrások (emberi és pénzügyi erőforrások, időkeret)

Az emberi erőforrást az SZTNH, az ügyfél és egy külső szakértő szolgáltatta. Az értékelés pénzügyi forrását az SZTNH biztosította a szellemivagyon-értékelési pilot projekt részeként. Az értékelésre 3 hónap állt rendelkezésre.

5.4. AZ ÉRTÉKELÉSI MODELL FELÉPÍTÉSE

5.4.1. Az alkalmazási terület(ek) és a végfelhasználói piac(ok) meghatározása

A technológiát mikroszkóp-termékek és -alkatrészek részegységeként fejlesztették ki. A technológiát alkalmazó potenciális termékek között szerepeltek az egyedi igények alapján készült, szoftverrel támogatott lézermikroszkópok, illetve már használatban lévő mikroszkóp-mérőrendszerekhez csatlakozható kiegészítő alkatrészek.

A termékek és az alkatrészek számos területen alkalmazhatóak voltak, többek között az agykutatás és a gyógyszeripari fejlesztések területén. A technológiát igénybe vevő termékek elsődleges végfelhasználói piacának a biológiai mintákat vizsgáló idegtudományi és hasonló természetű alapkutatásokat tekintették. A technológiát alkalmazó mikroszkópokat különösen alkalmasnak találták idegi hálózatok és élő agyszövet vizsgálatára. A végtermékek vásárlói elsősorban a kutatóintézetek és a kutatási tevékenységekkel foglalkozó vállalatok köréből kerülnek ki.

A végfelhasználói piacot világméretűnek tekintették. A technológiához egyéb alkalmazási lehetőségeket és piacokat nem határoztak meg.

5.4.2. A hasznosítási útvonal meghatározása

Az értékelés időpontjában a technológia nem volt licencbe adva, hasznosítva termékben, illetve egyéb módon sem hasznosították.

A modellben leképezett hasznosítási útvonal a technológia és a szoftver oly módon történő licencbe adását jelentette, amely megengedte a licenciavevő számára, hogy a technológiát alkalmazó termékeket komplett megoldásként értékesítse (mikroszkóp, szoftver és értékesítést követő terméktámogatás). A hasznosítási útvonalat a következőképpen határozták meg (lásd a 17. ábra):

1. Mint a „technológia-csomag" tulajdonosa a Femtonics Kft. kizárólagos licenciát ad a technológia és a szoftver tekintetében egy, a hasznosítást végző partner számára egy (még nem azonosított) berendezésgyártónak. A partner befejezi a technológia komplett megoldássá történő termékfejlesztését (mikroszkóp, szoftver és értékesítést követő terméktámogatás).
2. A hasznosítást végző partner a komplett megoldást értékesíti. A termékekből származó bevételei után licenciadíjat (royalty) fizet a Femtonics Kft.-nek.

17. ábra: A „technológia-csomag" hasznosítási útvonala

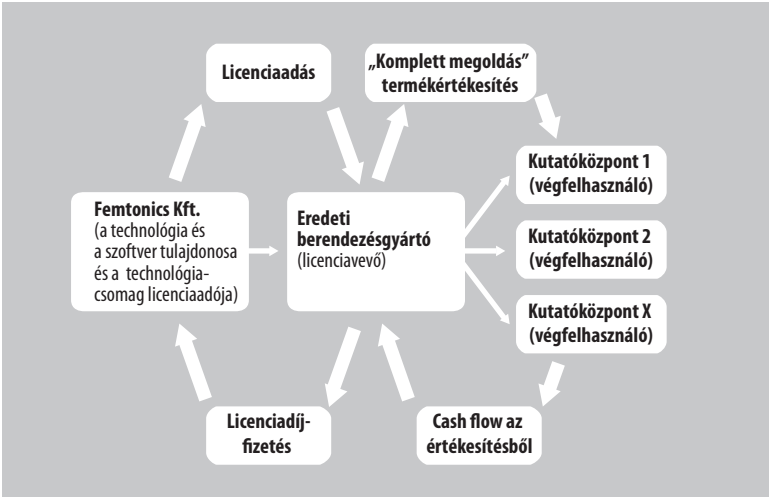

Az értékelést a Femtonics Kft., azaz a „technológia-csomag" licenciaadójának szemszögéből végezték el.

5.4.3. A szellemi vagyon fejlesztési és hasznosítási időtávjának meghatározása

Az értékelési modell a technológiai életciklus első 6 évét tekintette a technológia fennmaradó hasznos élettartamának. Az élettartam meghatározása során figyelembe vették az újabb technológiák fejlesztési sebességét, a várt trendeket és a folyamatban lévő kutatásokat az érintett iparágban.

A fejlesztési szakaszban (1. év) a Femtonics Kft. a technológiát olyan szintre kívánta fejleszteni, hogy az már licenciába adható legyen. A tervezett munka magába foglalta egy, a leendő licenciavevők számára bemutatható prototípus megépítését, a technológia egy tesztermékbe történő ültetését, a szoftverprogramozást stb. A fejlesztési szakasz tartalmazta a partnerek és a lehetséges licenciavevők kereskedelmi rendezvényeken történő felkutatását ajánlattétellel, prezentációkkal stb.

A technológia licencbe adásától és hasznosításától a piaci élettartamot 5 évre becsülték (hasznosítási szakasz: 2–6. év).

18. ábra: A „technológia-csomag" fejlesztési és hasznosítási időtartama

5.5. AZ ALKALMAZOTT ÉRTÉKELÉSI MÓDSZEREK ÉS A KIVÁLASZTOTT ÖSSZETETTSÉGI SZINT

Az értékelt szellemi vagyont jellemző körülmények határozták meg az alkalmazott módszerek megfelelő kombinációját (lásd 2. rész: A megfelelő szellemivagyon-értékelési módszerek kiválasztása). Az eszköztárból két értékelési módszert választottak ki, és ezek kombinációját alkalmazták (a módszerek részletes leírását lásd a 3. részben: Az SZTNH által alkalmazott értékelési módszerek):

- „értékvezérlők elemzése" módszer (kvalitatív módszer),
- „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere (kvantitatív módszer).

A kiválasztott módszerek összetettségi szintje figyelembe vette a rendelkezésre álló erőforrásokat (emberi, idő, pénzügyi források), miközben biztosította az értékelési céloknak megfelelő minőségű eredményeket.

5.6. AZ „ÉRTÉKVEZÉRLŐK ELEMZÉSE" MÓDSZER

Az értékvezérlők elemzésén alapuló módszer annak érdekében került kiválasztásra, hogy megfelelő áttekintést nyújtson a technológia állapotáról (beleértve a hasznosításhoz kapcsolódó bizonytalanságok részletes leírását).

A módszer alkalmazása a következőket eredményezte:

- a technológia értékét vezérlő tényezők elemzése,
- egy *„bizonytalanság és lehetőség mátrix"* és
- egy *„bizonytalanság és lehetőség profil"*.

5.6.1. A technológia értékét vezérlő tényezők elemzése

A technológia értékét vezérlő tényezők a következő 5 kategóriába lettek besorolva:

- TECHNOLÓGIAI és FEJLESZTÉSI tényezők (10 tényező),
- SZELLEMITULAJDON-VÉDELMI, valamint JOGI és JOGÉRVÉNYESÍTÉSI tényezők (13 tényező),
- MENEDZSMENTTEL és EMBERI ERŐFORRÁSSAL összefüggő tényezők (11 tényező),
- PÉNZÜGYI tényezők (4 tényező),
- VÉGFELHASZNÁLÓI PIACRA vonatkozó tényezők (10 tényező).

Mind a 48 értékvezérlő tényezőt egyenként elemezték és pontozták. Az elemzés objektív (pl. a tényező jelenlegi állapota) és szubjektív (pl. a tényezőhöz kapcsolódó bizonytalanságok és lehetőségek) elemeket is tartalmazott, valamint minden tényezőhöz hozzárendelt egy -5-től +5-ig terjedő lineáris skálán ábrázolt lehetőség / bizonytalanság értéket (lásd a 22. ábra). A tényezők elemzésének egy tipikus példáját lásd a 19. és 20. ábrán.

19. ábra: Példa egy TECHNOLÓGIAI és FEJLESZTÉSI tényező elemzésére [21]

B5 | A piacon már értékesíthető termék(ek) véglegesítéséhez szükséges idő *Mennyi idő szükséges ahhoz, hogy a technológia kereskedelmi forgalomba hozható, „termék" állapotba kerüljön?*	
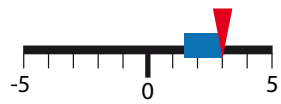	
A kiválasztott hasznosítási útvonal a technológia licencbe adása. Ez lehetővé teszi a partnerszervezet számára, hogy a technológiát egy termék részeként hasznosítsa.	

[21] Ez az értékvezérlő tényező az IP Score szoftverből került adaptálásra.

Bizonytalanság: *Nincs megtekinthető vagy tesztelhető termékprototípus, és ez a folyamat számos technikai és szabványosítási problémát vethet fel. A partnerkeresési folyamat részeként, a technológia bemutatása előtt szükséges lehet a konfiguráció, a kalibráció és a csomagolásfejlesztés.* **Lehetőség:** *A felszerelések, a know-how és a berendezés rendelkezésre áll. A tulajdonos tájékoztatása szerint egy évre van szükség ahhoz, hogy a technológia elérje a termékprototípus állapotát.*

20. ábra: Példa egy SZELLEMITULAJDON-VÉDELMI / JOGÉRVÉNYESÍTÉSI tényező elemzésére [22]

A7 | Viták és perek a meghatározó piacokon *Mennyire elterjedtek a jogi viták és perek a meghatározó termékpiacokon? Mennyire jelentenek ezek a viták a tulajdonos számára jelentős erőforrás-terhet (idő, pénz)?*	
Az alapmegoldás, amelyre a technológia épül Európában és Japánban szabadalom alatt áll (az ún. „2PE-szabadalom"). Egy hasonló amerikai szabadalom lejárt 2009 novemberében. A fennmaradó szabadalmak 2010-ben járnak le. A 2PE-szabadalmat számos alkalommal megtámadták, és a meghatározó piacokon pereket indítottak. A Femtonics Kft.-nek számos piacon nincs engedélye a 2PE-szabadalom hasznosítására, és nem értékesítheti a technológiát Magyarországon kívül. A 2PE-szabadalom tekintetében licenciamegállapodásokkal rendelkező versenytárs jelezte, hogy amennyiben a technológia tulajdonosa megpróbál belépni olyan piacokra, ahol a szabadalmi oltalom fennáll, pert fog indítani.	
Bizonytalanság: *A versenytársak igazolták, hogy készek bírsághoz fordulni a 2PE-szabadalmi jogaik védelme érdekében. A potenciális bitorlás nemkívánatos költségekhez vezethet a hasznosítás során a technológia tulajdonosa számára.* **Lehetőség:** *A versenytársaknak nincs a technológiához hasonlóan nagysebességű megoldásuk. Mindazonáltal készek és képesek a 2PE-piachoz kapcsolódó jogaik védelmére. Ez azt jelenti, hogy ez a piactér értékes.* **Lehetőség:** *A releváns alap 2PE-szabadalmak hamarosan lejárnak, és többé már nem hátráltatják a technológia hasznosítását.* **Lehetőség:** *A 2PE-technológiát a múltban számos alkalommal másolták, és így a 2PE-szabadalmat bitorolni szándékozó vállalatok számára értéket testesít meg.*	

21. ábra: A pontozási rendszer magyarázata

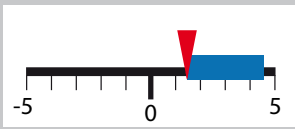

Minden egyes tényezőhöz hozzárendelhető egy -5-től +5-ig terjedő lineáris skálán ábrázolt lehetőség- / bizonytalanságérték. A skálán elhelyezett érték a tényező szubjektív állapotát tükrözi. Az adott tényezőhöz kapcsolódó lehető legjobb kimenetel a +5-ös értéket kapná, míg a legrosszabb eset pedig a -5-ös értéket.

[22] Ez az értékvezérlő tényező az IP Score szoftverből került adaptálásra.

A nullához közeli érték a tényezőhöz kapcsolódó semleges helyzetet érzékelteti. Ez az állapot sem bizonytalanságot, sem lehetőséget nem hordoz magában. A helyzet megfelelő felügyelet és kezelés alatt áll.
A nulla alatti érték azt jelzi, hogy a tényezővel összefüggésben bizonytalanság áll fenn. Ez a bizonytalanság negatívan hathat a hasznosításra, és csökkentheti a technológia értékét. Azok a tényezők, amelyek -1 alatti értéket kaptak, azonnali figyelmet igényelnek, illetve beavatkozásra szorulnak.
A nulla feletti érték a tényezővel összefüggő pozitív lehetőséget testesít meg. A lehetőség kedvezően hathat a hasznosításra, valamint növelheti a technológia értékét.
Minél messzebb helyezkedik el az adott érték a semleges (középső) vonaltól, annál nagyobb a bizonytalanság vagy a lehetőség.
Az értékelést követően a technológia állapotában bekövetkező változás a bizonytalannak minősített tényezőket közelítheti a semleges szinthez, illetve bizonyos esetekben akár lehetőségekké is változtathatja azokat.
Amennyiben a munkacsoportból több szakértő szolgáltatott a szellemi vagyonra vonatkozó adatot, akkor a szakértői vélemények terjedelmét egy kék sáv jeleníti meg. A fenti példában az egyik szakértő 1,5-re, míg a másik 4,5-re értékelte az adott tényező állapotát. A kék sáv hossza a szakvélemények által lefedett terület terjedelmét adja meg.
A piros háromszög az adott kategóriában a legnagyobb tapasztalattal rendelkező szakértő véleményét mutatja. Például az iparági szakértő a piacra vonatkozó tényezők esetében nagyobb tudással rendelkezhet, mint a kutatás-fejlesztési csapat vezetője. Ennek következtében a piros háromszög a tényező legvalószínűbb helyzetét mutatja.

5.6.2. A bizonytalanságokat és lehetőségeket tartalmazó mátrix

A „*bizonytalanság- és lehetőségmátrix*” grafikusan ábrázolja a technológiával összefüggő valamennyi értékvezérlő tényezőt. A mátrix összegyűjti és egy egyszerű diagramon grafikusan megjeleníti az összes vizsgált tényező bizonytalanságra / lehetőségre vonatkozó pontszámát (egy -5-től +5-ig terjedő lineáris skálán; az értékelési rendszer kifejtését lásd a 20. ábra). A mátrix célja egyrészt az eredmények vizuális megjelenítése, másrészt egy átfogó kép szemléltetése a hasznosítási környezetről, amellyel a szellemi vagyon jogosultja a fejlesztés és a hasznosítás során valószínűleg szembesülni fog (lásd a 22. ábra).

22. ábra: A technológia bizonytalanságokat és lehetőségeket tartalmazó profilja

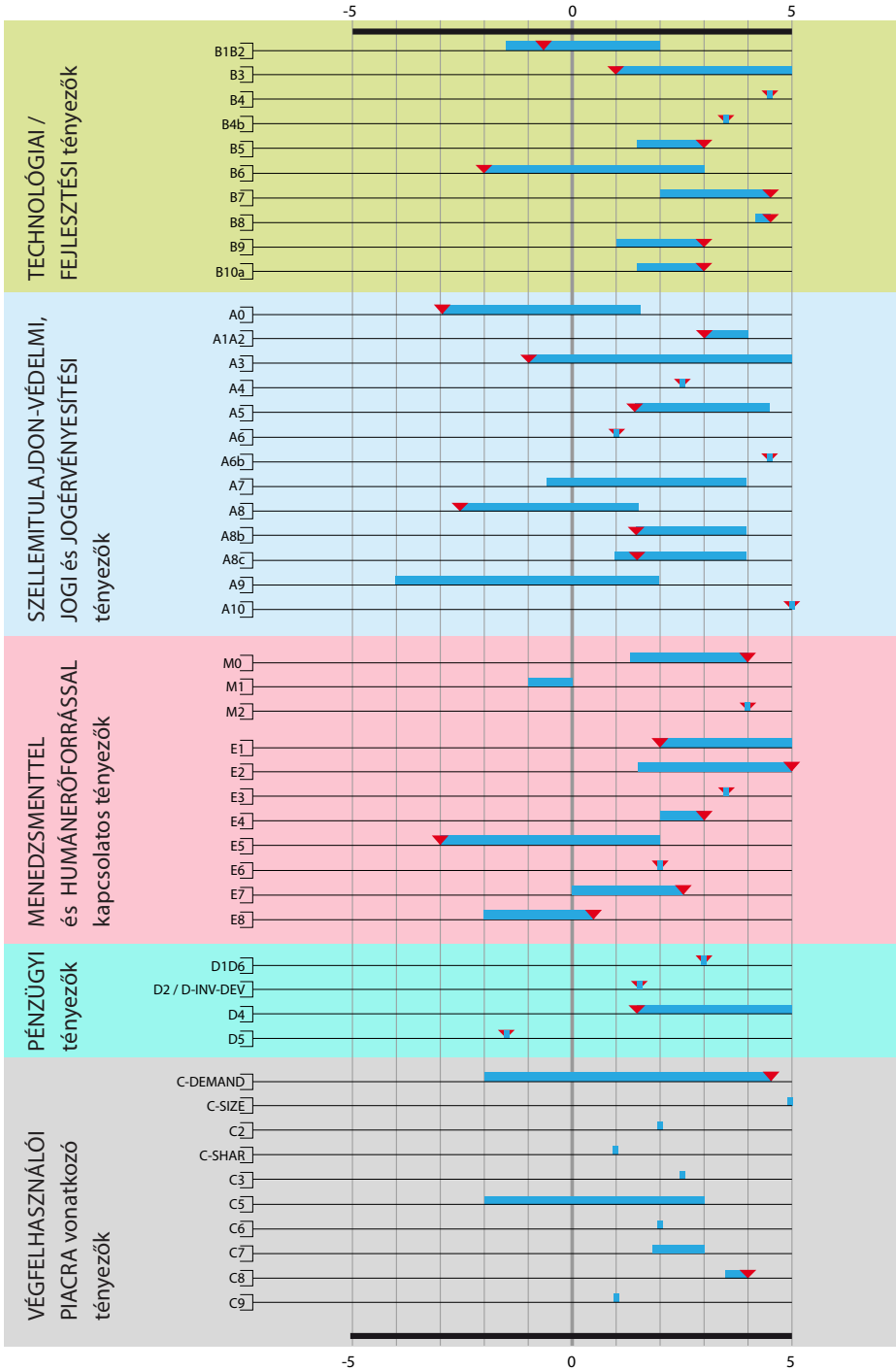

5.6.3. A „bizonytalanság és lehetőség" profil

A mikroszkópos mérőrendszer technológia „bizonytalanság és lehetőség" profilja az egyes kategóriákhoz tartozó kiemelkedő bizonytalanságok és lehetőségek összeállítása és elemzése.

A könnyebb áttekinthetőség érdekében az értékelés eredményeiről készült beszámoló terjedelmi korlátja két oldal volt. Az eredmények részletes képet nyújtanak arról a környezetről, amellyel a tulajdonos valószínűleg szembesülni fog a hasznosítás során. Az elemzésből nyert eredmények közül néhány példa a következőkben kerül bemutatásra.

5.6.3.1. TECHNOLÓGIAI és FEJLESZTÉSI tényezők (10 tényező)

Ezek az értékvezérlő tényezők magával a technológia minőségével függnek össze. A tényezők elemzése és értékelése magában foglalja a technológia komplexitását, az egyéb technológiáktól való függőséget, a kiegészítő eszközök elérhetőségét, a fejlesztés állapotát, a technológia egyediségét, valamint a helyettesíthető technológiákkal való összehasonlítást.

Magához a technológiához kapcsolódó 10 tényező állapota összességében számos lehetőséget tükrözött. Csupán két olyan tényező volt, amelyet a munkacsoport több tagja bizonytalannak minősített annak ellenére, hogy számos esetben a vélemények meglehetősen széles skálán mozogtak.

Lehetőségek	Bizonytalanságok
▪ Az elemzés azonosította azt a speciális tulajdonságot, amelyben a technológia egyedülálló. ▪ Az egyéb létező technológiákhoz képest ez a tulajdonság elegendő előnyt jelent. ▪ A technológia fejlesztésének állapota megfelelő mértékben előrehaladottnak bizonyult ahhoz, hogy a technológia értékét pozitív irányba befolyásolja. ▪ Stb.	▪ A megtekinthető vagy tesztelhető termék hiánya korlátozhatja a partnerszerzési lehetőséget. ▪ Stb.

5.6.3.2. SZELLEMITULAJDON-VÉDELMI, JOGI és JOGÉRVÉNYESÍTÉSI tényezők (13 tényező)

Ebben a kategóriában a tényezők a technológia szellemitulajdon-jogi oltalmazásával, illetve egyéb (nem szellemitulajdon-jogi) védelmi stratégiákkal függnek össze. A szellemitulajdon-jogokkal kapcsolatos általános jogérvényesítési lehetőségek és a tulajdonos szellemitulajdon-jogokra vonatkozó fenntartási és jogérvényesítési képességei szintén elemzésre és pontozásra kerülnek. A tényezők magukban foglalják a szellemitulajdon-védelem állapotát és terjedelmét, a szellemi vagyont felhasználó termékek vagy eljárások másolhatóságát, va-

lamint a bitorlás felismerésének lehetőségeit. A jogi tényezők elemzik a tulajdonosi viszonyok tisztaságát, továbbá a tulajdonos és a hasznosító partnerek között fennálló kapcsolat minőségét.

A szakvélemények terjedelme (a sávok hosszával ábrázolva) viszonylag nagynak tekinthető, mert a szakértők az egyes speciális kérdésekben eltérő nézeteket vallottak. A vezető szakértő véleménye (piros háromszöggel jelölve) általában a válaszok által kijelölt területnek az óvatosabbik oldalán helyezkedtek el, jelezve, hogy a válaszadók talán túl optimisták lehetnek.

Lehetőségek	Bizonytalanságok
▪ Kulcslehetőségnek bizonyul a szabadalmi oltalom terjedelme és erőssége, valamint az oltalomból hátralévő idő. ▪ A hasznosítást végző partner a szabadalommal hatékonyan gátolhatja a versenytársak hasonló technológiáinak hasznosítását. ▪ Stb.	▪ A technológia relatív komplexitása. ▪ A technológiát felhasználó termékek könnyű másolhatósága. ▪ A jogbitorló termékek piacon való azonosításának a nehézsége. ▪ Stb.

5.6.3.3. MENEDZSMENTTEL és HUMÁNERŐFORRÁSSAL kapcsolatos tényezők (11 tényező)

A kategóriához tartózó tényezők olyan speciális szempontokat foglaltak magukba, mint a technológia hasznosítási stratégiája és a tulajdonos képességei a hasznosítás területén. Az elemzett és pontozott tényezők magukban foglalták a szellemi vagyon hasznosítójának vezetői tapasztalatát, a technológia alkalmazási lehetőségeinek ismeretét, a kapcsolati hálót, valamint a kutató-fejlesztő személyzet támogatását a hasznosítási folyamat során.

Az értékvezérlők többsége lehetőségként került azonosításra. A szakvélemények terjedelme (a sávok hosszával ábrázolva) viszonylag nagynak tekinthető, ami azt fejezi ki, hogy a szakértők bizonyos kérdéseket illetően eltérő véleményen voltak.

Lehetőségek	Bizonytalanságok
▪ Az ügyvezető széles kapcsolati hálóval rendelkezik, és képviseli a tulajdonosokat a szellemi vagyon hasznosítása során. ▪ A technológia fejlesztését végző tudósok szakmai körökben Magyarországon és nemzetközileg is elismertek. ▪ Kevesebb mint 10 várható hasznosító partner létezik, akiket a technológia tulajdonosa jól ismer, így a (fel)kutatási költségek alacsonyak lesznek. ▪ Stb.	▪ Szükség van olyan humánerőforrások bevonására, akik a hasznosítási ügyekkel, a partnerkereséssel foglalkoznak, valamint részt vesznek a licencia-tárgyalásokon. ▪ A szellemi vagyon jogosultja nem rendelkezik dedikált hasznosítási ügyekben eljáró munkatársakkal. ▪ Stb.

5.6.3.4. PÉNZÜGYI tényezők (4 tényező)

A pénzügyi tényezők a szellemi vagyon fejlesztéséhez és hasznosításához rendelkezésre álló forrásokhoz kapcsolódnak. Az elemzett tényezők magukban foglalták a szellemi vagyon birtokosa részéről a hasznosítási költségek fedezésének képességét, valamint a külső befektetésre vonatkozó kilátásokat.

Lehetőségek	Bizonytalanságok
▪ Amint a technológiát licencbe adták a hasznosító partner számára, a tulajdonos költségei a termékprototípus fejlesztésére, a licenciaügyletre való felkészülésre, a szabadalom fenntartási és más kapcsolódó költségeire korlátozódnak. ▪ A tulajdonosnak rendelkezésére áll pénzügyi forrás szabadalmi ügyvivő, jogi tanácsadó és szaktanácsadók alkalmazására, amennyiben a szellemi tulajdonnal kapcsolatos ügyek ezt megkívánják. ▪ Stb.	▪ A hasznosítást végző partner felkutatása, valamint a licenciaügylet jelentős, még nem ismert nagyságrendű költséggel járhat a szellemi vagyon tulajdonosa számára. ▪ Stb.

5.6.3.5. A VÉGFELHASZNÁLÓI PIACRA vonatkozó tényezők (10 tényező)

A kategóriához tartozó tényezők a technológiát felhasználó termék által megcélzott (végfelhasználói) piac állapotát vizsgálják. Az elemzett tényezők magukban foglalták a technológia alkalmazásainak számát, a potenciális végfelhasználói piaci keresletet, a szektoron belüli versenyt, valamint a fizetési hajlandóságot.

Az értékvezérlők többsége lehetőségként került azonosításra. Két kivételtől eltekintve a munkacsoport tagjai között minden esetben széles körű egyetértés mutatkozott.

Lehetőségek	Bizonytalanságok
▪ A termékek iránt világméretű kereslet várható. ▪ Stb.	▪ A technológiát alkalmazó termék iránti kereslet alapja a viszonylag nagy mérési sebesség. Ezt piaci körülmények között is folyamatosan igazolni kell. ▪ Stb.

5.7. A „CASH FLOW ALAPÚ NETTÓ JELENÉRTÉK-SZÁMÍTÁS" MÓDSZER EREDMÉNYEI

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszer annak érdekében került kiválasztásra, hogy átfogó kvantitatív eredményeket nyújtson a szellemi vagyon piaci értékéről.

A módszer a szellemi vagyon értékét a tulajdonos részéről ténylegesen vagy a feltételezések szerint elérhető cash flow nettó jelenértékének kiszámításával határozza meg.[23] A cash flow a bevételek (készpénzbevétel) és a kiadások (készpénzkiadás) különbsége.

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszerének alkalmazása a következő eredményekre vezet:

- periodikus cash flow-előrejelzés,
- a cash flow-előrejelzések periodikus jelenértéke,
- a szellemi vagyon nettó jelenértéke.

5.7.1. A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszeréhez szükséges adatok

5.7.1.1. A szellemi vagyon hasznos élettartama

Az értékelési modell a technológiai életciklus első 6 évét tekintette a technológiai fennmaradó hasznos élettartamának (lásd 2.5.3. „A szellemi vagyon fejlesztési és a hasznosítási időtartamának meghatározása").

5.7.1.2. A szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett bevételek és ezek ütemezése

A licenciavevőnek (berendezésgyártó partnernek) a szellemi vagyonból származó bevételei a mikroszkóptermékek, illetve a mikroszkóp-részegységek értékesítéséből származnak.

A licenciaadónak (Femtonics Kft.) a szellemi vagyonból származó bevételeit a berendezésgyártó partner bevételeinek százalékos értékén alapuló licenciadíjak (royalty) jelentik.

A szellemi vagyonhoz kapcsolódó cash flow mértékének megállapításához egy összehasonlító elemzést végeztek el. Ehhez kiszámították a berendezésgyártó partner tervezett periodikus cash flow-ját a szellemi vagyon nélkül, illetve azzal együtt. A számításokba csak a berendezésgyártó partner azon többletbevételeit és -kiadásait vonták be, amelyek a technológiának a termékbe történő beillesztéséből származtak. Az így kapott cash flow-k különbsége jelentette a szellemi vagyonnak tulajdonítható cash flow-t.

A bevétel tervezése során felmérésre került a fennmaradó hasznos időtartam minden időszakához tartozó licenciadíj-bevétel, amelyet a Femtonics Kft. a licenciaügylet esetén várhat a berendezésgyártó partnertől.

---

[23] International Valuation Standards Council: International Valuation Standard 210, 2011.

A következő adatok kerültek meghatározásra:

- A végfelhasználói piac potenciális nagysága, a termék iránti piaci kereslet, várható piaci részesedés(ek).
- A végfelhasználói piac növekedése.
- A termék várható ára és a kapcsolódó fizetési hajlandóság a szellemi vagyon nélkül, illetve azzal együtt.
- A licenciavevő termékértékesítésből származó várható bevétele a szellemi vagyon nélkül, illetve azzal együtt.
- A licenciavevő termékértékesítésből származó várható költségei a szellemi vagyon nélkül, illetve azzal együtt.
- A licenciavevő számára a további termékfejlesztés, illetve a kész megoldás kifejlesztése során jelentkező várható költségek.
- A licenciavevő termékértékesítésből származó várható cash flow-ja a szellemi vagyon nélkül, illetve azzal együtt.
- A szellemi tulajdonhoz kapcsolódó cash flow-többlet megfelelő megosztási kulcsa a licenciaadó és a licenciavevő között.
- Egy elfogadható licenciadíj-konstrukció a licenciavevő és a Femtonics Kft. között.

5.7.1.3. A szellemi vagyonhoz kapcsolódó tervezett költségek és azok időzítése

A szellemi vagyonnak tulajdonítható, a licenciaadó (Femtonics Kft.) által viselt fejlesztési költségek magukban foglalják azokat a befektetéseket, amelyek az 1. évben a technológia termékké történő fejlesztéséhez, a prototípus-építéshez és a teszteléshez szükségesek. A fejlesztési projektet a 2. évben a licenciavevőhöz helyezik át.

A szellemi vagyonhoz kapcsolódó hasznosítási költségeket (pl. a partnerkeresési és a licenciaköltségeket) szintén bevonták a számításba. A szellemitulajdon-védelmi költségeket (pl. a szabadalom fenntartási díjait, a szabadalmi ügyvivők és a jogi képviselet díjait) szintén figyelembe vették.

A licenciavevő (berendezésgyártó partner) által fizetendő, a szellemi vagyonhoz kötődő költségek a további termékfejlesztés, illetve a szellemi vagyon kész megoldássá történő fejlesztéséből fakadnak. Ezeket a költségeket a berendezésgyártó partner cash flow-jában számították fel. A termékek gyártási, adminisztrációs, marketing- és értékesítési költségei szintén a berendezésgyártó partner cash flow-jában jelentek meg.

A költségazonosítás során kizárólag az értékelendő technológiához kapcsolódó költségeket vették figyelembe.

5.7.1.4. A diszkontráta

Az értékeléshez használt diszkontráta figyelembe veszi a pénz időértékét és a cash flow-val kapcsolatos kockázatot (lásd a 3. részt: A diszkontráta meghatározása).

A szellemi vagyonhoz kapcsolódó diszkontráta helyettesítőjeként egy üzleti egységre vonatkozó diszkontráta került alkalmazásra. Ennek meghatározásához az ipari szektor vállalatainak tőkeköltségét úgy állapították meg, hogy az igazodjon az értékelt szellemi vagyon állapotához, körülményeihez.

A megfelelő diszkontrátát a tőkepiaci árfolyamok modelljének (CAPM) alkalmazásával állapították meg. A tőkepiaci árfolyamok modellje egy eszköz tőkeköltségét számítja ki, amely az értékelés diszkontrátájaként kerül alkalmazásra.

A megfelelő kockázatmentes hozamot olyan, hosszú lejáratú állami kincstárjegyek hozamának segítségével határozták meg, amelyek lejárata illeszkedik a szellemi vagyon cash flow-előrejelzésének időhorizontjához. A béta értékét az értékelés időpontjában precíziós műszerekkel foglalkozó vállalatok bétájának segítségével állapították meg. Ezek az adatok bétaadatbázisokból származtak. A tőkepiaci árfolyamok modelljében alkalmazott piaci kockázati prémium becsléséhez egy hosszú távú adatokkal szolgáló pénzügyi szakirodalmi kutatást használtak.

A tőkepiaci árfolyamok modelljéhez (CAPM) kapcsolódó további információért lásd az irodalomjegyzékben szereplő publikációkat.

5.7.2. A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszer eredményei

A módszer használatával előre lettek jelezve a szellemi vagyonnak tulajdonítható költségek és a bevételek, valamint a cash flow. A tervezett cash flow-t minden évre kiszámították mind a licenciavevő, mind a licenciaadó vonatkozásában. Az értékeket ebben a fázisban nem diszkontálták, azok nem tartalmazták sem a pénz időértékét, sem a cash flow kockázatosságát.

A bevételeknek a fennmaradó hasznos élettartam minden időszakára vonatkozó megtervezése a következő eredményekkel szolgált:

- A licenciavevőnek a termékértékesítésből származó, a szellemi vagyonnak tulajdonítható többletbevétele.
- A licenciavevő által fizetett többletkiadások, amelyek a szellemi vagyon fejlesztésével és a kapcsolódó termékek értékesítésével kapcsolatosak.
- A szellemi vagyonnak tulajdonítható cash flow-többlet.
- A licenciaadó a szellemi vagyonnak tulajdonítható bevétele.

A kiadásoknak a fennmaradó hasznos élettartam minden időszakára vonatkozó megtervezése a következő eredményekkel szolgált:

- A licenciaadó által fizetett, a szellemi tulajdonnal kapcsolatos fejlesztési költségek.
- A licenciaadó által fizetett, a szellemi tulajdonnal kapcsolatos hasznosítási költségek.
- A licenciaadó által fizetett, a szellemi tulajdonnal kapcsolatos szellemitulajdon-védelmi költségek.

5.7.2.2. A cash flow-előrejelzés periodikus jelenértéke

A jelenérték a szellemi vagyonhoz kapcsolódó cash flow-k minden egyes évre meghatározott értékét mutatja. Ezek az értékek a periodikus cash flow-k diszkontálásával álltak elő. Az eredményeket táblázatokban és diagramokon összesítették.

5.7.2.3. A szellemi vagyon nettó jelenértéke

A jelenérték a hátralévő hasznos élettartamra vonatkozó cash-flow-k minden egyes évre meghatározott értékének összege. A nettó jelenérték a szellemi vagyon értékének meghatározására szolgál egy speciális megtérülési ráta (a diszkontráta) mellett, pénzben.

A nettó jelenérték pénzben fejezte ki a szellemi vagyon értékét egy adott hasznosítási útvonal, bevétel- és költségadatok, valamint megtérülési ráta (diszkontráta) mellett.

5.8. HOGYAN TELJESÜLTEK A SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉS CÉLJAI?

Az értékelés céljainak teljesülése érdekében az „értékvezérlők elemzése" és a „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszer speciális kombinációjának alkalmazására került sor (lásd „Az értékelés célja").

Az ügyfél (a szellemi vagyon jogosultja) a vezetői döntéshozatalhoz, a szellemi vagyon licenciába adásához, a kommunikációhoz és az értékteremtéshez kapcsolódó különleges igényekkel fordult az SZTNH-hoz.

5.8.1.1. Döntéshozatal (belső menedzsmentdöntések)

A technológiával kapcsolatos értékre bizonyos belső menedzsmentdöntések meghozatalához volt szükség. A kvalitatív és kvantitatív módszerek kombinált használatának eredményei lehetővé tették az ügyfél számára, hogy:

- összehasonlítsa a technológiához kapcsolódó specifikus tényezőket a portfóliójában található más technológiákkal (tényezőnkénti összehasonlítás),
- azonosítsa a technológiához és a hasznosítási környezethez kapcsolódó bizonytalanságokat,
- támogassa a technológia életképes termékké történő fejlesztéséhez kapcsolódó döntéshozatalt, beleértve a prototípusépítést és a tesztelést,
- felhasználja a nettó jelenérték-számítás eredményeit annak eldöntéséhez, hogy az adott tőkeköltség pozitív megtérülést fog-e eredményezni,
- döntést hozzon arról, hogy vajon a kialakított licenciastratégia követése jelenti-e a technológia legjobb hasznosítási útvonalját.

5.8.1.2. Licencia / szellemi vagyon értékesítése

A munkacsoport kidolgozott egy életképes technológiahasznosítási forgatókönyvet, magába foglalva a technológia licencbe adását egy berendezésgyártó partner licenciavevő szá-

mára. A kvalitatív és kvantitatív módszerek kombinált eredménye lehetővé tette az ügyfél számára, hogy:

- megalapozott költség- és bevételi tervet készítsen a technológiát illetően,
- megbecsülje a technológia használatának értékét (a licenciavevő számára),
- megbecsülje a licenciavevő fizetési hajlandóságát,
- megbecsülje a licenciatárgyalások során felhasználható viszonyítási értékeket,
- rávilágítson számos, a technológiához kapcsolódó bizonytalanságra, amelyek potenciális akadályt jelenthetnek a licenciatárgyalások során, és
- eldöntse, hogy a technológia licencbe adása pénzügyileg megéri-e.

5.8.1.3. Kommunikáció

Az alkalmazott módszerek és a munkacsoport által felállított hasznosítási modell eredményeit a technológiáról szóló információk és a kapcsolódó lehetőségek kommunikálására használták:

- a tulajdonos szervezetén belül, valamint a kapcsolódó akadémiai és ipari hálózaton belül,
- a potenciális hasznosító partnerek, befektetők és licenciavevők számára.

A kommunikálható információk és adatok a következőket foglalták magukba:

- a technológia életképes hasznosítási forgatókönyve,
- a licenciaadónál jelentkező, várható költségek,
- a licenciaadónál jelentkező, várható bevételek,
- a technológiához és annak hasznosításához kapcsolódó bizonytalanságok,
- a technológiához és annak hasznosításához kapcsolódó lehetőségek.

5.8.1.4. Értékteremtés

A kapott eredmények megvilágítottak olyan területeket, amelyeken belül a következők által növelhető a technológia értéke:

- a technológiát körülvevő, bizonytalanságokat tartalmazó speciális körülmények megváltoztatása, azok semlegesítésének érdekében,
- az olyan területek erősítése, ahol a technológiához kapcsolódó lehetőségek valósak,
- a technológia hasznosításához kapcsolódó optimális körülmények kialakulását támogató döntések meghozatala,
- a tulajdonos bevételének növelése azáltal, hogy a hasznosító partnerek a tárgyalások során magasabb értéket fogadnak el.

ÖSSZEFOGLALÁS: A szellemivagyon-értékelési esettanulmány

Az SZTNH 2009-ben, a szellemivagyon-értékelési pilot projekt részeként értékelte a „mikroszkópos mérőrendszer és alkalmazása" elnevezésű technológiát.

Az értékelés tárgya egy „szellemivagyon-csomag" volt, amely tartalmazta a nagysebességű mikroszkóp technológiát, a kapcsolódó know-how-t és a technológiához alkalmazott rendszerirányító szoftvert.

A technológiát felhasználó potenciális termékek között szerepeltek az egyedi igények alapján készült, támogató szoftverrel kiegészített lézermikroszkópok, illetve a technológia felhasználható volt a már létező mikroszkópos mérőrendszerek fejlesztésére is.

A hasznosítási útvonalat meghatározták, és a technológia fejlesztési és hasznosítási időtartamát megállapították.

Az értékelt szellemi vagyon jellemzői és körülményei határozták meg az alkalmazott módszer megfelelő kombinációját. A legmegbízhatóbb eredmények érdekében az eszköztárból az „értékvezérlők elemzése" és a „cash flow alapú jelenérték-számítás" módszerek kombinációját alkalmazták. Az értékelést végző munkacsoportban számos szakértő működött közre.

Az „értékvezérlők elemzése" módszer olyan kvalitatív értékelési eljárás, amely számos, a technológia értékét meghatározó, független és egymástól kölcsönösen függő tényezővel kapcsolatban biztosít mélyebb vizsgálatot. A módszer magának a technológiának, a kutatás-fejlesztési és a hasznosítási környezet minőségének, a szellemitulajdon-védelem (szellemitulajdon-jogok és más formák) állapotának, valamint a szellemivagyon-eszközt magába foglaló termék végfelhasználói piacának elemzésén és pontozásán alapszik.

A módszer segítségével megtörtént a technológiához kapcsolódó valamennyi értékvezérlő tényezőnkénti elemzése, valamint az ezeket ábrázoló mátrix felvázolása és a technológia bizonytalanságait és lehetőségeit tartalmazó profil.

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszere egy olyan jövedelemalapú értékelési eljárás, amely a szellemi vagyon értékét a tulajdonos részéről ténylegesen vagy a feltételezések szerint elérhető cash flow nettó jelenértékének kiszámításával határozza meg. A módszer figyelembe veszi a szellemi vagyon hátralévő hasznos élettartamát, valamint annak minden időszakára vonatkozóan a szellemivagyon-eszközhöz kapcsolódó költségeket és az általa generált cash flow-t.

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" során lezajlott a tulajdonos periodikus cash flow-jának előrejelzése, a cash flow-előrejelzés periodikus jelenértékének megállapítása, valamint egy értéktartomány meghatározása, amely a szellemi vagyon nettó jelenértékét mutatja különböző diszkontráták alkalmazásával.

Az értékelés céljainak teljesülése érdekében az „értékvezérlők elemzése" és a „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszer speciális kombinációjának alkalmazására került sor. Az ügyfél (a szellemi vagyon jogosultja) a két módszer segítségével kapott eredményeket felhasználhatja a belső menedzsment-döntéshozatal támogatására, a szellemi vagyon sikeres licenciába adásának elősegítésére, a szellemi vagyon jelentőségének kommunikálására és a szellemi vagyon értékének növelésére.

6. Szellemivagyon-értékelési kérdések és tapasztalatok

6.1. GYAKORLATI SZELLEMIVAGYON-ÉRTÉKELÉSI KÉRDÉSEK ÉS AKADÁLYOK

Egy szellemivagyon-értékelés gyakorlati alkalmazásakor gyakran merülnek fel előre nem várt kérdések és hátráltató tényezők. Ez alól a szellemivagyon-értékelési pilot projekt sem volt kivétel. Az értékelések során azt tapasztaltuk, hogy bizonyos dilemmák állandó jelleggel felbukkannak. A következőkben a legfőbb problémákat és megállapításokat vesszük végig.

6.1.1. Az adatok elérhetősége és megbízhatósága

Az „értékvezérlők elemzése" és a „cash flow alapú jelenérték-számítás" módszerek lényeges információkat igényelnek a szellemi vagyonnal, illetve annak fejlesztési és hasznosítási környezetével kapcsolatban.

Az értékelés minőségét és az eredmények minőségét nagymértékben befolyásolja a felhasznált adathalmaz. Ezért az értékelés során felhasznált adatok elérhetősége és hitelessége kulcskérdés.

A legtöbb értékelési gyakorlat a szellemi vagyon jövőjét meghatározó feltételezéseken alapul, és jövőbeni mérföldkövekhez, valamint stratégiai döntések kimeneteléhez kapcsolódik. Mivel az értékelés a szellemi vagyon tervezett hasznosítására vonatkozó jövőbeni elgondolásokat tükrözi, a szükséges adatok gyakran szubjektívek és tanult előrejelzési módszerekre támaszkodnak.

Példaképpen, a „cash flow alapú jelenérték-számítás" módszere kvantitatív adatokat követel meg a végfelhasználói piac és a szellemi vagyont hasznosító ipari szektor vonatkozásában. Továbbá meg kell határozni az eszköz hasznosításához kapcsolódó kockázatot, aminek túlbecslése a szellemi vagyon alulértékeléséhez, míg a legfontosabb bizonytalansági területek figyelmen kívül hagyása pedig a túlértékeléséhez vezethet.

Tapasztalataink szerint az értékeléshez szükséges, hiteles adatok beszerzése az értékelési folyamat legnehezebb része. Az ügyfél, illetve a szellemi vagyon tulajdonosa sok eset-

ben nem a legjobb adatforrás, mivel szakmailag más területeken mozognak. Főképpen a releváns és megbízható piaci és iparági adatok beszerzéséhez szükséges a legnagyobb erőforrás ráfordítás.

6.1.2. Lehetséges megoldások

6.1.2.1. Munkacsoport felállítása a szellemi vagyon értékelésére

Az értékeléshez számos különböző szakterületről származó adatra van szükség. A megbízható információk biztosításának érdekében egy munkacsoport alkalmazása javallott, amely magában foglalhatja a technológia fejlesztőcsapatának tagjait, egy technológiai / iparjogvédelmi szakembert, egy jogi szakértőt, valamint egy a releváns végfelhasználói piacot gyakorlatban ismerő piaci szakembert. A munkacsoport tagjait a releváns területet illető szaktudásuk alapján kell kiválasztani, így meg tudnak felelni az értékelés információs követelményeinek.

A technológiai eszközök értékelésében jártas értékelő szakember és az adatok és információk szolgáltatására minősített szakértőket tartalmazó munkacsoport együttes alkalmazása mindig a lehető legjobb minőségű adatokat fogja eredményezni.

6.1.2.2. Egyszerűsített, alacsonyabb összetettségi szintű módszerek alkalmazása

Az információk elérhetőségének korlátozottsága és hitelességének bizonytalansága esetén az értékeléshez a módszerek egy kevésbé összetett verzióját lehet alkalmaznunk. Előfordulhat, hogy az adatokat a szellemi vagyon jogosultjától vagy az ügyféltől kell beszereznünk abban az esetben is, ha nem szakértőként vesznek részt a feladatban. Amennyiben egyes adatok egyáltalán nem állnak rendelkezésre, múltbeli értékek alapján történő becsléseket, illetve feltételezéseket is alkalmazhatunk.

Tapasztalatunk szerint az „értékvezérlők elemzése" és a „cash flow alapú jelenérték-számítás" módszerek egyszerűsített verziói hasznos eszközök, viszont figyelembe kell venni és egyeztetni kell az értékelés céljait és az értékelési eredmény minősége közötti összhangot. A módszerek egyszerűsítése a gyakorlatban alacsonyabb minőségű eredményekre vezet.

6.2. AZ ÉRTÉKELÉSHEZ RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ ERŐFORRÁSOK (EMBERI, PÉNZÜGYI ERŐFORRÁS, IDŐRÁFORDÍTÁS)

Egy teljes körű, részletes értékelés erőforrás-szükséglete magában foglalja az értékelőnek és lehetőség szerint egy munkacsoport tagjainak időráfordítását és költségét.

Az idő- és pénzügyi megszorítások azonban gyakran nem teszik lehetővé az értékelésben jártas értékelő szakember és az adatok és információk szolgáltatására minősített szakértők bevonását.

6.2.1. Lehetséges megoldások

6.2.1.1. Egyszerűsített, alacsonyabb összetettségi szintű módszerek

Az értékelési módszerek alacsonyabb összetettségi szintű használata kevesebb erőforrást igényel. Tapasztalataink szerint, ilyen módszerek használata abban az esetben is hasznosak, amikor a rendelkezésre álló erőforrások hiánya miatt az adatok egyetlen forrása maga a szellemi vagyon jogosultja. A kapott eredmények ilyenkor ugyan alacsonyabb minőségűek lesznek, de a szellemi vagyon értékére vonatkozó kezdeti becslésekre vagy bizonyos speciális célokra megfelelhetnek.

Fontos, hogy a szellemivagyon-értékeléshez felhasznált módszerek igazodjanak a kiválasztási folyamat során figyelembe vett szempontokhoz, különösen az értékelés céljához (lásd 2. rész: A szellemivagyon-értékelési módszerek kiválasztása során figyelembe vett szempontok). Például egy olyan egyszerűsített értékelés, amely a „cash flow alapú jelenérték-számítás" módszerét alkalmazza hiteles piaci adatok nélkül, elfogult és nem megbízható eredményekre vezet.

6.3. AZ ÉRTÉKELŐ

Az „értékvezérlők elemzése" és a „cash flow alapú jelenérték-számítás" módszereket elsősorban olyan értékelők számára fejlesztették ki, akik a szellemivagyon-értékelés és a technológiatranszfer-folyamatok területén megfelelő ismeretekkel rendelkeznek. Az értékelőnek a) az alkalmazott értékelési módszertanokat és b) a szellemi vagyon tárgyának területét illető szaktudása meghatározó hatással bír az értékelésre.

A külső értékelő alkalmazása meglehetősen időigényes és drága bizonyos értékelési célok és célcsoportok vonatkozásában. Ennek megfelelően jelentős kereslet mutatkozik olyan eszközök iránt, ahol a szellemivagyon-értékelést a tulajdonos „házon belül" is el tudja végezni.

6.3.1. Lehetséges megoldások

6.3.1.1. Egyszerűsített és alacsonyabb összetettségi szintű módszerek

A módszerek alacsonyabb összetettségi szintű verzióit a szellemi tulajdon jogosultja a szervezetén belül hatékonyan alkalmazhatja anélkül, hogy külső szakértőre és adatokra lenne szüksége. Ez működhet szoftver formájában (pl. az IPScore szoftver) vagy internetes felületen keresztül is.

6.3.1.2. A részletes szellemivagyon-értékelések költségének és időszükségletének csökkentése

A módszertanok egységesítése (sztenderdizálása) áttörést eredményezne a szellemivagyon-értékelésben. Már léteznek hasonló kezdeményezések (lásd az Irodalomjegyzéket) és a szellemivagyon-értékelés jelentőségének növekedése valószínűleg hozzájárul a módszertan fejlődésének gyorsításához.

6.4. ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen tanulmány célja a szellemi tulajdon értékelésének és elemzésének bemutatása volt a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) által használt szellemivagyon-értékelési módszerek segítségével.

6.4.1. Az „értékvezérlők elemzése" módszer összefoglalása

Az „értékvezérlők elemzése" módszer egy olyan kvalitatív értékelési eljárás, amely vizsgálja a következőket:

- magának a technológiának a minőségét,
- a kapcsolódó kutatás-fejlesztési környezet minőségét,
- a kapcsolódó hasznosítási környezet minőségét,
- a szellemi vagyon védelmének (szellemitulajdon-jogok és egyéb formák) minőségét és
- a szellemi vagyont magában foglaló termék vagy eljárás végfelhasználói piacának minőségét.

A módszer alapján a szellemi vagyon értéke az alábbi hat kulcskategóriákban nyújtott teljesítménytől függ. A kategóriákon belül a tényezők egyenként kerülnek elemzésre és értékelésre.

A módszer eredményei a technológiával összefüggő valamennyi értékvezérlő tényezőnkénti elemzése, a bizonytalanságokat és lehetőségeket tartalmazó mátrix, amely grafikusan ábrázolja a technológiával összefüggő valamennyi értékvezérlő tényezőt, és a technológiának a bizonytalanságokat és lehetőségeket tartalmazó profilja.

A módszer eredményei felhasználhatóak a szellemi vagyon kezeléséhez, valamint a hasznosítási folyamat különböző szakaszait érintő döntéshozatalhoz. A módszer alkalmas a szellemi vagyon jelentőségének kommunikálására a tulajdonos szervezetén belül és a külső partnerek felé egyaránt. A kapott eredmények segítségével növelhető a szellemi vagyon értéke a sikeres hasznosításhoz kapcsolódó bizonytalanságok csökkentése által.

6.4.2. A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" módszer összefoglalása

A „cash flow alapú jelenérték-számítás" módszere egy olyan jövedelemalapú eljárás, amely a szellemi vagyon pénzben kifejezett értékét adja meg.

A módszer esetében az értékelőnek meg kell becsülnie a szellemi vagyonnak a hátralévő hasznos élettartamát, a kapcsolódó tervezett bevételeket és költségeket, azok időbeni ütemezését, valamint az alkalmazandó diszkontrátát.

A „cash flow alapú nettó jelenérték-számítás" eredményei a periodikus cash flow előrejelzés, a periodikus cash flow-k jelenértékeinek előrejelzése és egy olyan értéktartomány, amely a szellemi vagyon nettó jelenértékét mutatja meg különböző diszkontráták és hasznosítási forgatókönyvek számításba vételével.

A módszer eredményei felhasználhatóak a szellemi vagyon kezeléséhez, a döntéshozatalhoz, a szellemi vagyonnal kapcsolatos tranzakciók támogatásához, a vállalatértékeléshez, a finanszírozáshoz és tőkeemeléshez, valamint a kommunikációhoz.

IRODALOMJEGYZÉK

Anson, W.: *Intellectual Property Valuation Primer*, 2004.

Avance: *News in avance, „Discount Rates for Biotech Companies*, January 2008, No.1.: http://www.avance.ch./newsletter/docs/Discount_1.pdf

DIN 77100:2011-05, *Patent valuation – General principles of monetary patent valuation.* May 2011.

European Commission: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, 6.10.2010 (COM(2010) 546 final): http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/innovation-union/communication/iu_en.pdf

International Valuation Standard 210, International Valuation Standards Council, 2011: http://ivsc.org/pubs/gn/gn4-2010.pdf

IPScore software: Download from the European Patent Office website: http://www.epo.org/searching/free/ipscore.html

Kaldos, P.: *IP Valuation for Technology Transfer* – special publication of the Hungarian Intellectual Property Office, 2011: http://www.sztnh.gov.hu/hirek/kapcsolodo/IP_Valuation_for_Technology_Transfer_EN_web.pdf

Levko, A.: *How much are my Intellectual Assets worth?* presentation at IP Management and Markets, Illinois Institute of Technology, Chicago, 2012.

Maddox, J.: *A capital markets method to IP valuation:* http://www.cpaglobal.com/download_centre/white_papers/ip_valuation

Meeks, M. & Eldering, C.: *Patent Valuation: Aren't We Forgetting Something? Making the Case for Claims Analysis in Patent Valuation by Proposing a Patent Valuation Method and a Patent-specific Discount Rate Using the CAPM,* Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property, 9. évf. 3. sz.

METI: *Valuation Methods in Intellectual Asset-Based Management Evaluation Finance*: http://www.meti.go.jp/policy/intellectual_assets/pdf/ValuationMethods.pdf.

Minehart, T.: *Estimating discount rates and capitalization rates,* 2004, különszám; http://willametteinsights.com/04/Special04Article3.pdf

Otsuyama, H.: *Patent Valuation and Intellectual Assets Management,* in Samejima, M., ed., *Patent Strategy Handbook*, 2003.

Reilly, R.: *Intellectual Property Valuation Considerations, 2012:* http://www.willamette.com/pubs/presentations/reilly_ip_valuation_considerations_whitepaper.pdf

Smith, G. & Parr, R.: *Intellectual Property valuation, exploitation and infringement damages*, John Wiley & Sons, 2005.

Weikert, D.: *Patent Valuation: Income approaches to value patents*, KPMG presentation, Ljubljana, 2012. szeptember 26.

Wikipedia: Encyclopaedia entry for "Intangible asset": http://en.wikipedia.org/wiki/Intangible_asset

IP Panorama, World Intellectual Property Organisation: www.wipo.int.

Wirtz, H.: *Valuation of Intellectual Property: A Review of Approaches and Methods,* International Journal of Business and Management, 7. évf. 9. sz., 2012. május

FORRÁSOK

Danish Patent and Trademark Office: *IP Trade Portal, Valuation section:* http://www.ip-tradeportal.com/valuation.aspx

Danish Patent and Trademark Office: *IP Evaluation tool:* http://www.ip-tradeportal.com/valuation/ip-evaluation.aspx

European Patent Office: *IPscore® 2.2 evaluation tool:* http://www.epo.org/searching/free/ipscore.html

Hungarian Intellectual Property Office: www.hipo.gov.hu

World Intellectual Property Organization: *IP PANORAMA, Part 11: Valuation of IP Assets:* http://www.wipo.int/sme/en/multimedia/